

Zaštita prava na suđenje u razumnom roku **-analiza nacionalnog zakonodavstva i prakse-**

Pravo na suđenje u razumnom roku

Analiza nacionalnog zakonodavstva i prakse

Oktoibar, 2019. godine

Pravo na suđenje u razumnom roku

-Analiza nacionalnog zakonodavstva i prakse-

Izdavač:

Centar za monitoring i istraživanje CeMI
Bul. Josipa Broza 23A
e-mail: info@cemi.org.me
www.cemi.org.me

Autori:

Ana Nenezić
mr Ivan Vukčević

Istraživački tim:

Miljana Rakočević
Ana Šoć

MAEIP

Ovaj izvještaj je objavljen u okviru projekta „Reforma pravosuđa: Unapređenje kapaciteta organizacija civilnog društva u doprinosu očuvanja integriteta pravosuđa” sprovodi Centar za monitoring i istraživanje (CeMI), u saradnji sa Centrom za demokratiju i ljudska prava (CEDEM) i Mrežom za afirmaciju evropskih integracionih procesa (MAEIP), a finansiran je od strane Evropske unije i kofinansiran od strane Ministarstva javne uprave Crne Gore.

Sadržaj izvještaja je isključiva odgovornost CeMI-ja i ni na koji način ne može biti interpretiran kao zvanični stav Evropske unije, kao ni Ministarstva javne uprave.

Sadržaj

UVOD	9
Metodologija	10
Opšti kontekst	11
Međunarodni standardi zaštite prava na suđenje u razumnom roku	12
Osvrt na praksu Evropskog suda za ljudska prava u pogledu dužine trajanja postupka i djelotvornosti pravnih mehanizama za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku	15
Suđenje u razumnom roku – normativni i institucionalni okvir u Crnoj Gori	21
Primjena Zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku (2007 - 2018)	27
Izveštaji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore	30
Zapažanja monitora	32
ZAKLJUČCI I PREPORUKE	33
Bibliografija	36

UVOD

Centar za monitoring i istraživanje (CeMi) u saradnji sa Centrom za demokratiju i ljudska prava (CEDEM) realizuje projekat pod nazivom **“Reforma pravosuđa: Unaprjeđenje kapaciteta organizacija civilnog društva da doprinesu integritetu pravosuđa”** uz podršku Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori. Projekat ima za cilj da doprinese postizanju višeg stepena vladavine prava u Crnoj Gori koji će se ogledati kroz povećanje nivoa profesionalnosti, odgovornosti, efikasnosti i integriteta pravosuđa i jačanje saradnje između civilnog društva i pravosudnih institucija. Osim toga, projekat je usmjeren na jačanje kapaciteta i veću uključenost civilnog društva u reformu pravosuđa i pristupne pregovore u okviru Poglavlja 23 (Pravosuđe i temeljna prava).

Najvažniju aktivnost u projektu čini praćenje krivičnih postupaka u Crnoj Gori, selektovanih metodom slučajnog odabira, ali i tzv. ciljanih predmeta koji izazivaju veliko interesovanje javnosti. Posmatrači se nijesu fokusirali na meritum posmatranih predmeta, već samo na poštovanje procesnih garancija u skladu sa međunarodnim standardima pravičnog suđenja i relevantnim nacionalnim zakonodavstvom. Rezultati praćenja suđenja se predstavljaju profesionalnoj i opštoj javnosti kroz godišnje izvještaje, ali i posebne tematske izvještaje koji se odnose na primjenu novih krivično-pravnih instituta (sporazum o priznanju krivice i odloženo krivično gonjenje), ali i na specifične aspekte posmatranih sudskih postupaka: suđenje u razumnom roku, poštovanje pretpostavke nevinosti i pravo na pristup sudu.

Tematski izvještaj koji je pred Vama predstavlja rezultat rada tima za monitoring suđenja, koji čine predstavnici Centra za monitoring i istraživanje (CeMI) i Centra za demokratiju i ljudska prava (CEDEM). U periodu od 22. februara 2018. do 1. novembra 2019. godine, tim monitora je ispratio 228 krivičnih predmeta i 453 glavna pretresa u 9 osnovnih sudova (Osnovni sud u Podgorici, Osnovni sud u Nikšiću, Osnovni sud u Danilovgradu, Osnovni sud u Baru, Osnovni sud u Cetinju, Osnovni sud u Plavu, Osnovni sud u Beranama, Osnovni sud u Rožajama, Osnovni sud u Kolašinu) i u Višem sudu u Podgorici.

Dio tog iskustva stečenog praćenjem suđenja, monitori i eksperti nevladinih organizacija CeMI i CEDEM su predočili kroz ovaj tematski izvještaj, svjesni značaja koji suđenje u razumnom roku ima za svaki sudski postupak kao dio prava na pravično suđenje. Osim toga, nastojali smo da putem ovog izvještaja dodatno promovišemo značaj i mehanizme zaštite prava na suđenje u razumnom roku.

Zakon o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku donijet je 27.11.2007. godine, a stupio je na snagu 21.12.2007. Neposredan pravni osnov za njegovo donošenje čine članovi 6 i 13 Evropske konvencije. Imajući u vidu potrebu za ubrzanjem sudskih postupaka (uključujući i sudsku kontrolu uprave), Zakonom su predviđena dva pravna sredstva: 1) zahtjev za ubrzanje postupka - kontrolni zahtjev, koji se podnosi predsjednicima sudova; 2) tužba za pravično zadovoljenje, koja se podnosi Vrhovnom sudu Crne Gore. Postupci koji se vode za odlučivanje u ovim pravnim stvarima su hitni i oslobođeni su plaćanja sudskih taksi.

Ovaj tematski izvještaj ima za cilj da analizira postojeće pravne mehanizme zaštite prava na suđenje u razumnom roku u Crnoj Gori. Izvještaj ima četiri tematske cjeline. U prvoj cjelini su sadržane uvodne napomene, metodologija koja je korišćena u pripremi izvještaja, kao i opšti kontekst. U drugoj cjelini je izložen pregled međunarodnih standarda zaštite prava na suđenje u razumnom roku, sa posebnim osvrtom na praksu Evropskog suda za ljudska prava (u daljem tekstu: Evropski sud), uključujući i presude protiv Crne Gore u pogledu utvrđivanja povrede prava na suđenje u razumnom roku.

Treća tematska cjelina se odnosi na analizu nacionalnog strateškog, normativnog i institucionalnog okvira za zaštitu navedenog prava, kao i na primjenu domaćih pravnih lijekova koje imaju za cilj ubrzanje postupka. U okviru ove cjeline, analizirani su statistički podaci o predmetima po kontrolnim zahtjevima, žalbama protiv rješenja o odbijanju kontrolnih zahtjeva i tužbama za pravično zadovoljenje. Sadržane su i određene kvalitativne ocjene o primjeni Zakona, utemeljene na analizi godišnjih izvještaja Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore (u daljem tekstu: Ombudsman), zapažanjima monitora i izvještajima Akcije za ljudska prava i CeMI-ja, pripremljenim u okviru projekta monitoringa reforme pravosuđa 2014 – 2018.¹

U završnom dijelu izvještaja su sadržani ključni nalazi vezani sa obimom i učestalošću pravnih sredstava zaštite prava na suđenje u razumnom roku. Takođe, analizirani su određeni nedostaci u dosadašnjoj primjeni Zakona i definisane preporuke za njihovo otklanjanje.

Za potrebe izrade izvještaja, korišćeni su godišnji izvještaji Sudskog savjeta i Vrhovnog suda, preuzeti sa internet stranice sudova www.sudovi.me, kao i analize Ministarstva pravde o sprovođenju Zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku i godišnji izvještaji Ombudsmana. Za potrebe pristupa presudama Evropskog suda, korišćena je baza Hudoc-a (<https://hudoc.echr.coe.int>, pretraga po članu 6 § 1 ili po riječima «razuman rok» (eng. reasonable time), kao i baza podataka crnogorskih sudova: <https://sudovi.me/vrhs/evropski-sud-esljp/odluke-protiv-crne-gore/>.

¹Napominjemo da nije vršen uvid u same predmete, ali se izvještaj, pored nalaza monitoringa, temelji i na ocjenama Ombudsmana, zasnovanim na stvarnom uvidu u određene predmete po pritužbama na rad sudova.

Opšti kontekst

Sadašnju mrežu redovnih sudova u Crnoj Gori ustanovljenu Zakonom o sudovima iz 2015. godine čine: a) Vrhovni sud Crne Gore; b) Apelacioni sud Crne Gore; c) Upravni sud Crne Gore; d) Privredni sud Crne Gore; e) Dva viša suda; f) 15) osnovnih sudova podijeljenih po mjesnoj nadležnosti na jednu ili više opština u Crnoj Gori; g) Viši sud za prekršaje Crne Gore; h) Tri suda za prekršaje. Ukupan broj sudija u Crnoj Gori, izuzev sudija sudova za prekršaje, iznosi 253, od čega 56 čine sudije viših sudova, a 135 sudije osnovnih sudova.²

Sudovi u Crnoj Gori su na početku 2018. godine već imali u radu 40.781 predmeta, primili su još 98.786, završili 97.696, dok je neriješeno ostalo 38.971 predmeta (28,52%)³. Zbirna stopa ažurnosti je 98,90%, a stopa efikasnosti 84,22%. Prosječni mjesečni priliv po sudiji iznosio je 33,33 predmeta.⁴ Prosječna opterećenost po sudiji je bila 565,02 predmeta, od kojih je 395,53 završeno. Broj nezavršenih predmeta po sudiji, na godišnjem nivou, iznosi 157,78.⁵

Od ukupno 97.696 sudskih odluka donijetih u 2018. godini, na 16.331 predmet je uloženi pravni lijek (po žalbi je riješeno 13.845 predmeta). Od ukupnog broja predmeta u kojima je izjavljen pravni lijek, u 10.429 ili 75,33% odluka je potvrđeno, dok je u 2.244 odluka ili 16,21%, došlo do ukidanja (2,30 % od ukupnog broja donijetih sudskih odluka).

Tabela 1: Statistički pregled rada sudova u 2018. godini⁶

Sud	Broj neriješenih predmeta na početku godine	Broj primljenih predmeta	Ukupno u radu	Broj riješenih predmeta	Broj neriješenih predmeta na kraju godine	Prosječan broj riješenih predmeta po sudiji
Osnovni sudovi	24731	59738	84469	58671	22925	447,87
Viši sudovi	3175	16058	19233	15832	3381	282,71
Apelacioni sud Crne Gore	643	1895	2538	2292	246	176,31
Upravni sud Crne Gore	10743	9196	19932	9535	10397	681,07
Vrhovni sud Crne Gore	441	7572	8013	7217	796	424,53
UKUPNO	40781	98786	139560	97696	38971	395,53

²Godišnji izvještaj o radu Sudskog savjeta i ukupnom stanju u sudstvu za 2018. godinu, op.cit. str. 13, <https://sudovi.me/podaci/sscg/dokumenta/10526.pdf>

³Ibid, str. 29.

⁴Ažurnost rada sudova, prema indikatorima stope ažurnosti: osnovni sudovi – 98,21%, viši sudovi – 98,59%, Privredni sud Crne Gore – 98,15% Apelacioni sud Crne Gore – 120,95%, Upravni sud Crne Gore – 103,69% i Vrhovni sud Crne Gore – 95,31%.

⁵Poređenja radi, u crnogorskim sudovima 2011. godine u radu je bilo 158.916 predmeta (procenat riješenih predmeta iz 2010. i ranijih godina: 69,10 %). Na kraju godine u Vrhovnom, Apelacionom i Upravnom sudu nije bio nijedan nezavršen predmet iz 2010., ni u 2 viša suda u žalbenim postupcima (Izvještaj Sudskog savjeta za 2011. godinu, str.36), <http://sudovi.me/podaci/vrhs/dokumenta/6327.pdf>

⁶Supra, op.cit. str. 34.

Odluke su rađene u zakonskom roku, odnosno samo 0,6% odluka u složenim vrstama predmeta je urađeno van zakonskog roka. Procenat od 59,46% predmeta je riješen do 3 mjeseca, 14,71% do 6 mjeseci, 8,05% do 9 mjeseci, 8,72% do godinu, dok je u 12,06% predmeta postupak trajao duže od godinu dana.

U pogledu rada na predmetima starijim od tri godine, u odnosu na prethodnu godinu, broj riješenih predmeta je manji za 6,44%, dok je po sudiji prosječno neriješenih „starih“ predmeta 12,47. Broj neriješenih predmeta na kraju 2018. godine iznosi 38.971 predmet, a to je u odnosu na kraj 2017. godine manje za 1.810 predmeta (4,44%).

Viši sudovi su u odnosu na priliv završili 98,72%, pri čemu je ukupan broj neriješenih predmeta veći za 206, u odnosu na 2017. godinu. Specijalizovano odjeljenje pri Višem sudu u Podgorici je imalo u radu 84 predmeta, od kojih 32 predmeta, a neriješeno je ostalo 52, odnosno 61,90%.

Stopa ažurnosti Upravnog suda je 96,44%, potvrđeno je 96, 86%, a ukinuto 3,05% odluka.

Apelacioni sud Crne Gore je u 2018. godini imao 2538 predmeta, od čega je riješeno 90, 31%, odnosno 9,69% neriješenih u odnosu na ukupan broj predmeta.

Vrhovni sud je imao 7572 predmeta u 2018. godini (ukupno 8013, uz predmete iz prethodnog perioda), od čega je riješeno 90, 07%, a nezavršeno 9,93%.⁷

Prema ocjenama Evropske komisije, Crna Gora je umjereno spremna za primjenu pravne tekovine EU u oblasti pravosuđa. Napredak se konstatuje iz godine u godinu, posebno na zakonodavnom planu i na planu jačanja institucionalnih kapaciteta za sprovođenje pravosudne reforme.

U **Izveštaju Evropske komisije** za 2019. godinu se konstatuje da su se u 2018. godini zaostaci u radu smanjili za 4,5% (38 970 predmeta koji su u toku), dok se broj predmeta starijih od 3 godine smanjio za 4% (ukupno 3.081). Naglašeno je da Crna Gora mora da pojača napore na planu jačanja efikasnosti pravosuđa, kroz nadgledanje zaostalih predmeta, smanjenje broja tekućih predmeta i primjenu Smjernica Evropske komisije za efikasnost pravosuđa (CEPEJ). Takođe, konstatovani su nedostaci na planu pravosudne statistike i preciznih podataka o ukupnoj dužini postupaka, kao i da na tom polju nije postignut napredak.⁸

Međunarodni standardi zaštite prava na suđenje u razumnom roku

Pravo na suđenje u razumnom roku kao neodvojivi dio pravičnog suđenja, prepoznato je mnogim međunarodnim dokumentima koji decidno naglašavaju pravo osumnjičenog (okrivljenog) na javno i nepristrasno suđenje. **Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima** (1948), u članu 10 ističe da „svako ima potpuno jednako pravo na pravično i javno suđenje pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, koji će odlučiti o njegovim pravima i obavezama, i o osnovanosti svake krivične optužbe protiv njega“ (član 10 se odnosi na pravično suđenje, ali ne sadrži izričito termin «razuman rok»).

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (1966), u članu 14, propisuje više garancija prava na pravično suđenje, uključujući pravo svakog „da njegova stvar bude pravično i javno saslušana od strane nadležnog, nezavisnog i nepristrasnog suda, ustanovljenog zakonom, koji će odlučivati bilo o osnovanosti ma kakve optužbe krivično-pravne prirode uperene protiv njega, bilo u sporovima o njegovim pravima i obavezama građanske prirode (stav 1); pravo svakoga ko je optužen za krivično djelo da se smatra nevinim sve dok se njegova krivica ne dokaže (stav 2); pravo okrivljenog da ne bude

⁷Ibid, str. 30

⁸COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT, Montenegro 2019 Report, Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, 2019 Communication on EU Enlargement Policy, {COM(2019) 260 final}, str. 17 i 18, <https://www.eu.me/mn/pregovori-o-pristupanju/dokumenti-pregovori/category/57-izvjestaji-o-napretku>

primoran da svjedoči protiv sebe, kao ni da prizna krivicu (stav 3, tačka g); te odredbu po kojoj niko ne može biti krivično odgovoran ili kažnjen zbog djela za koje je već oslobođen ili osuđen (stav 7). Pravo optuženog da mu bude suđeno bez nepotrebnog odugovlačenja eksplicitno je predviđeno stavom 3, tačka c.⁹

Najširi katalog prava okrivljenog je sadržan u **Evropskoj konvenciji o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda** iz 1950. godine (u daljem tekstu: Evropska konvencija). Konvencija predstavlja međunarodnopravni ugovor regionalnog karaktera koje su visoke strane ugovornice potpisale i ratifikovale, definišući materijalno- pravna, procesna i druga pitanja od značaja za zaštitu ljudskih prava i sloboda. Evropska konvencija je dopunjena sa 16 protokola.¹²

Članom 6, st. 1 se jemče prava stranaka u parničnom postupku (čl.6, st.1) i prava optuženog u krivičnom postupku (čl. 6. st. 1, 2. 3).¹³ Član 6 podrazumijeva ispitivanje pravičnosti postupka sagledanog u cjelini, u odnosu na sve faze postupka. Visoke strane ugovornice su po članu 1. Evropske konvencije dužne da organizuju svoje pravne sisteme tako da obezbijede poštovanje člana 6, bez obzira na finansijske ili praktične teškoće.

Uzimajući u obzir sistematiku iz komentara i doktrinarnih tumačenja, mogu se navesti sljedeće elementi prava na pravično suđenje:

- Pravo na pristup sudu,
- Pravo na pravnu pomoć,
- Pravo na procesnu ravnopravnost,
- Pravo na javno i kontradiktorno suđenje,
- Pravo na saslušanje,
- Pravo na dokaz,
- Pravo na javnu objavu presuda,
- Pravo na sud ustanovljen zakonom,
- Pravo na nezavisnost i nepristrasnost u suđenju,
- Pravo na **suđenje u razumnom roku**,
- Zabrana arbitrarnog postupanja.¹⁴

Članom 15 Evropske konvencije predviđena je mogućnost derogacije, odnosno odstupanja od garantovanja prava priznatih Konvencijom u vanrednim situacijama "koje prijete opstanku nacije" i dozvoljavaju ograničenja "u najnužnijoj mjeri koju iziskuje hitnost situacije", ali je ta mogućnost isključena kad je riječ o apsolutnim pravima: pravo na život (član 2), zabrana mučenja i nehumanih i ponižavajućih postupanja (član 3)) i nulla poena

⁹Na kršenje prava se može pozvati svako lice od stupanja na snagu Fakultativnog protokola od 17. avgusta 1994., kojim se stavlja u nadležnost Komitetu za ljudska prava da razmatra pojedinačne slučajeve povrede prava garantovanih ovim Paktom. Crna Gora je ratifikovala ovaj instrument 2006. godine.

¹⁰Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (ETS No. 5, CETS No. 005), Rome, 4 November 1950, Treaty Series No. 71/1953: Cmd. 8969.

¹¹„Prvobitni sistem zaštite, u kojem su kao organi odlučivanja o povredama ljudskih prava i osnovnih sloboda postojali Evropska komisija za ljudska prava i Evropski sud za ljudska prava, zamijenio je 1998. godine, stupanjem na snagu Protokola br. 11 uz Evropsku konvenciju, po kojem je jedini organ odlučivanja Evropski sud, i to sa obaveznom nadležnošću. O izvršenju presuda Evropskog suda stara se Komitet ministara država članica Saveta Evrope, ustanovljen Statutom Saveta Evrope.“ : Dr Ivana Krstić, dr Tanasije Marinković; Evropsko pravo ljudskih prava, Savjet Evrope, Beograd, 2016. Op.cit.str.15, <https://rm.coe.int/16806fbc17>

¹²Protokol br. 16 koji je stupio na snagu 1. avgusta 2018. godine i po kojem najviši sudovi i tribunali visokih strana ugovornica mogu tražiti od Evropskog suda da pruži savjetodavna mišljenja o načelnim pitanjima u vezi sa tumačenjem ili primjenom prava i sloboda u pogledu slučaja koji se pred njima vodi, još uvijek nije potpisan i ratifikovan, <https://www.paragraf.me/dnevne-vijesti/24052018/24052018-vijest1.html>. Svi protokoli uz Evropsku konvenciju su dostupni putem linka: <https://www.coe.int/en/web/conventions/search-on-treaties/-/conventions/treaty/results/subject/3>

¹³Pogledati Salesi protiv Italije, predstava br. 13023/87, presuda od 24. februara 1993. godine, st. 24.

¹⁴Prof. dr.sc. Alan Uzelać, Pravo na pošteno suđenje: opći i građanskopravni aspekti čl. 6. st. 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (2010), op. cit. str.3.

http://www.alanuzelac.from.hr/pubs/A35Fair_trial_uskladenost%20zakonaCMS.pdf

sine lege (član 7).¹⁵ Sve mjere za ograničavanje tzv. uslovnih, a ne apsolutnih prava, pa i prava na pristup sudu, moraju se preduzimati u skladu sa načelima Evropske konvencije.¹⁶

Pravo na suđenje u razumnom roku u smislu Evropske konvencije ima autonomnu sadržinu i odnosi se kako na krivične predmete, tako i na građanske parnice. Imajući u vidu da je razuman ok pravni standard koji nije bliže uređen Evropskom konvencijom, pitanje koji vremenski rok se može smatrati "razumnim"¹⁷ rješava se u svakom pojedinačnom slučaju u zavisnosti od složenosti slučaja, uzimajući u obzir prirodu postupka i broj sudskih instanci koje su postupale u konkretnom predmetu, te ponašanja podnosioca predstavke, ponašanje nadležnih organa i važnost predmeta spora za podnosioca predstavke. Evropski sud razmatra ta pitanja odvojeno, a potom sagledava da li je u nekoj fazi ili u postupku u cjelini, bilo prekomjernog kašnjenja.

U građanskom postupku, razuman rok u pravilu počinje da teče od trenutka otpočinjanja sudskog postupka u vezi sa rješavanjem spora koji se tiče građanskih prava i obaveza (obično datum podnošenja privatne tužbe, ali i ranije, ukoliko je podnosilac predstavke bio zakonski spriječen da je podnese.¹⁹ U krivičnom postupku taj momenat se vezuje za datum obavještenja o krivičnoj optužbi (ne nužno samo trenutak podizanja formalne optužnice, već praktično momenat obavještanja podnosioca predstavke o tome da postoji mogućnost da je počinio krivično djelo), odnosno datum hapšenja ili saslušanja kada su ove procesne radnje u bitnom uticale na položaj podnosioca predstavke trenutak podnošenja krivične prijave protiv nekog lica od strane nadležnog organa.²⁰

Razuman rok se odnosi na cjelokupni postupak (do donošenja konačne presude, uključujući apelacioni postupak i postupak po reviziji (u slučajevima u kojima revizioni postupci mogu direktno uticati na ishod predmeta²¹), pa čak i na rješavanje po ustavnoj žalbi podnijetoj u vezi sa članom 6. stav 1 Evropske konvencije.

Povelja o ljudskim pravima Evropske unije²² kojoj je Lisabonskim ugovorom priznata pravna snaga ekvivalentna ugovorima EU, jemči pravo na ljudsko dostojanstvo (član 1), zabranu mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kazne (član 4), te pravo na slobodu i sigurnost (član 6). U članu 47, st. 1 i 2, Povelja propisuje da svako kome su povrijeđena prava i slobode zajemčeni pravom Unije ima pravo na djelotvorno pravno sredstvo pred sudom, kao i da svako ima **pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom** roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom osnovanim na osnovu zakona. U članu 52, st.3 Povelja predviđa sljedeće: «Ukoliko ova Povelja sadrži prava koja odgovaraju pravima zajemčenim Evropskom konvencijom, značenje i obim tih prava su istovjetni pravima utvrđenim navedenom Konvencijom, što ne isključuje pravo EU da predvidi viši stepen zaštite.»

¹⁷„Razumni rok suđenja predstavlja otvoreni standard. Evropski sud u svojoj praksi ne postavlja apsolutne granice trajanja, već razumnost trajanja postupaka ocjenjuje u svakom pojedinom slučaju, uzimajući u obzir nekoliko činilaca: složenost predmeta, ponašanje podnosioca zahtjeva, postupanje nadležnih tijela, vrijednost zaštićenog dobra (tj. značenje za podnosioca zahtjeva) i potrebu hitnosti postupanja, te broj procesnih stadijuma kroz koje je predmet prolazio.“: Prof. dr.sc. Alan Uzelac, Pravo na pravično suđenje u građanskim predmetima; nova praksa Evropskog suda za ljudska prava i njen uticaj na hrvatsko pravo i praksu, op.cit.str.8,

http://echr.pravo.unizg.hr/materijali/Uzelac_Hrvatsko%20pravo%20i%20cl%206%20ECHR.pdf

¹⁸Frydender protiv Francuske, presuda od 27. juna 2000. godine, stav 43.

¹⁹Koenig protiv SR Njemačke, presuda od 31. maja 1978. godine, st. 91 - 111.

²⁰Eckle protiv SR Njemačke, presuda od 15. jula 1982. godine, st. st. 73 - 74.

²¹Garzičić protiv Crne Gore, predstavka br. 17931/07, presuda od 21. septembra 2010. kojom je Evropski sud utvrdio da je Vrhovni sud Crne Gore prekršio pravo podnosioca predstavke na pristup sudu, tako što je odbio da o reviziji odluči u meritumu.

²²Charter on Fundamental Rights of the European Union, 2007/C 303/01), Strasbourg, 12. 12. 2007

⁵Doc. Dr Saša Knežević, Pravo na pravično suđenje, UDK 341.231. 14:343.162, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu, XLIV/2004, str. 211, <http://www.prafak.ni.ac.rs/files/zbornik/sadrzaj/zbornici/z44/10z44.pdf>

¹⁶U predmetu Deweer protiv Belgije (predstavka br. 6903/75, presuda od 27. februara 1980.), „u vezi sa pravom na raspravu pred sudom, što je jedan od aspekata prava na pravično suđenje, Sud je samtrao da u nekom polju koje se tiče javnog poretka država članica Savjeta Evrope, svaka mjera ili odluka koja navodno predstavlja kršenje člana 6, traži posebno pažljivu analizu“: Evropska komisija za efikasnost pravosuđa (CEPEJ), Dužina postupka u državama članicama Savjeta Evrope, na osnovu sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava, CEPEJ(2006)15, Strazbur, 8. decembar 2006. op.cit. str.8, <https://rm.coe.int/evropska-komisija-za-efikasnost-pravosuna-cepej-duzina-postupka-u-drza/1680747740>

Osvrt na praksu Evropskog suda za ljudska prava u pogledu dužine trajanja postupka i djelotvornosti pravnih mehanizama za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku

U periodu od 1959. do 2018. godine, Evropski sud je postupao po 841,300 predstavki i donio 21.600 presuda. U 84% presuda je utvrđena povreda makar jednog prava garantovanog Evropskom konvencijom. Povreda prava na suđenje u razumnom roku je predstavljala ne samo najčešću povredu u odnosu na član 6 Evropske konvencije, već i najčešću povredu prava zaštićenih Konvencijom uopšte. Gotovo 40% kršenja utvrđenih od strane Suda tiču se člana 6 Konvencije, bilo zbog pravičnosti suđenja (17,01%) ili dužine trajanja postupka (20,06%). U 2018. godini, gotovo četvrtina svih kršenja utvrđenih od strane Evropskog suda se odnosila na prekomjernu dužinu trajanja postupka.²³

Evropski sud je počev od 2000. godine kada je donio odluku u predmetu **Kudla protiv Poljske**²⁴ u svojim odlukama permanentno iznosio stav da predugo trajanje sudskog postupka kao posljedica neažurnog rada suda, predstavlja povredu dva konvencijska prava: prava na suđenje u razumnom roku (član 6) i prava na obezbjeđivanje djelotvornog pravnog sredstva za zaštitu prava i sloboda i njegovog iscrpljivanja u postupku pred nacionalnim državnim i sudskim organima prije obraćanja Evropskom sudu (član 13). U slučajevima pretjeranog trajanja postupka, koje dovodi do kršenja prava na suđenje u razumnom roku, države su upućivane da ustanove posebne pravne lijekove za eliminisanje odugovlačenja postupka i naknadu štete i na taj način obezbijede djelotvornu zaštitu ovog prava. Prema stavu Evropskog suda, priroda člana 6, st.1 Evropske konvencije nameće obavezu državama ugovornicama da organizuju svoj pravosudni sistem na takav način da njihovi sudovi mogu ispuniti svaki zahtjev iz tog člana, uključujući i obavezu odlučivanja o predmetima u razumnom roku. Ako je pravosudni sistem tom pogledu manjkav, najdjelotvornije rješenje predstavlja pravno sredstvo namijenjeno ubrzanju postupka,²⁵ naglašavajući da je to pravno sredstvo djelotvorno u onoj mjeri u kojoj ubrza donošenje odluke od strane suda.²⁶

U slučaju utvrđene povrede prava, kašnjenje, odnosno odugovlačenje postupka mora biti pripisano državi koja je odgovorna u smislu člana 6 Evropske konvencije.²⁷ Tamo gdje je privatno lice koje je stranka u sporu prouzrokovalo kašnjenje, država ne snosi direktnu odgovornost, ali i dalje mogu da se postave pitanja o tome da li je sud preduzeo adekvatne korake da ubrza postupak, te da li je do odugovlačenja postupka došlo bez valjanog razloga, zbog čega je došlo do prekoračenja razumnog vremenskog roka.

Prethodni uslov: iscrpljenost domaćih pravnih lijekova

Evropski sud je u presudi **Handyside protiv Ujedinjenog kraljevstva** od 7. decembra 1976. godine naveo da mehanizam zaštite uspostavljen Konvencijom ima supsidijarni karakter u odnosu na nacionalne sisteme garantovanja ljudskih prava», te da iz tog supsidijarnog karaktera proističe zahtev za iscrpljivanjem domaćih pravnih lijekova. Evropski sud, pak, poznaje i određene izuzetke od tog pravila, na način da podnosilac predstavke treba da prethodno iskoristi one pravne lijekove koji se od njega mogu razumno očekivati u domaćem pravu, ali ne i one pravne lijekove koji su unaprijed osuđeni na neuspjeh. U odsustvu djelotvornog pravnog lijeka, podnosilac predstavke može da se pozove na povredu prava na suđenje u razumnom roku i ako je postupak još u toku.²⁸

²³Overview 1959 - 2018, European Court of Human Rights, mart 2019., https://www.echr.coe.int/Documents/Overview_19592018_ENG.pdf

²⁴Kudla protiv Poljske, predstavka br. 30210/96, presuda od 26. oktobra 2000., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58920%22%7D>

²⁵Scordino protiv Italije, predstavka br.36813/97, presuda od 29. marta 2006. godine.

²⁶Bacchini protiv Švajcarske, presuda od 21. juna 2005.; Kunz protiv Švajcarske, presuda od 21. juna 2005

²⁷Baraona protiv Portugala, predstavka br. 10092/82, presuda od 8. jula 1987.

²⁸Zanghi protiv Italije, presuda od 19. februara 1991.

Ustanovljavanje kriterijuma za ocjenu proteklog vremena

Evropski sud nije precizno odredio dužinu trajanja razumnog roka, u smislu apsolutnih vremenskih granica u kojima bi postupak trebalo da se okonča, već je prihvatio kazuistički pristup utvrđivanjem kriterijuma za ocjenu razumnog roka u svakom konkretnom slučaju. U tom pogledu, Evropski sud generalno koristi sljedeću formulaciju: „razumnost dužine postupka mora se ocjenjivati na osnovu okolnosti predmeta i uzimajući u obzir kriterijume koje ustanovljava sudska praksa Suda, a naročito složenost slučaja, ponašanje podnosioca i ponašanje nadležnih vlasti”. Presuda König od 28. juna 1978. dodala je još jedan kriterijum“, važnost spora za podnosioca, eng. what is at stake.²⁹

Složenost predmeta

Evropski sud cijeni pravnu i činjeničnu složenost predmeta, uključujući pravnu prirodu predmeta, broj sudskih instanci koje su postupale u konkretnom slučaju, odnos krivičnog i parničnog postupka (kada postoji potreba da se zastane sa krivičnim postupkom do završetka parničnog), potrebu saslušanja većeg broja svjedoka, potrebu za specijalističkim vještačenjem, itd.). U pravilu, Evropski sud strože cijeni slučajeve koji su trajali više od tri godine u jednoj instanci.³⁰ Posebna pažnja se poklanja slučajevima koji su zbog svoje specifičnosti traže hitno postupanje i poštovanja razumnog roka, kao što su predmeti koji se tiču maloljetnika, postupaka za starateljstvom nad djecom, radnih sporova, i sl. Najkraći rok za koji je utvrđena povreda prava je iznosio dvije godine i četiri mjeseca, za predmet dvostepene nadležnosti.³¹

Ponašanje podnosioca predstavke

Ponašanje podnosioca predstavke takođe može bitno uticati na dužinu postupka – u tom slučaju se odgovornost za predugo trajanje postupka ne može pripisati nadležnim organima strane ugovornice. Praktično, jedine presude u kojima je postupak bio izvan razumnog roka, a u kojem Evropski sud nije utvrdio povredu člana 6, stav 1 su bile presude u kojima je do prekoračenja došlo usljed ponašanja podnosioca predstavke. U presudi **Wiesinger protiv Austrije** od 30. oktobra 1991. godine (stav 57), Evropski sud je naveo da „ponašanje podnosioca predstavlja objektivnu činjenicu koja se ne može pripisati odgovornoj državi i koja se mora uzeti u obzir pri određivanju da li je razuman vremenski rok iz člana 6.1... prekoračen”. Isključuje, pak, bilo kakva kašnjenja koja se mogu smatrati rezultatom više sile (**Lavents protiv Latvije**, presuda od 28. februara 2003.).³²

Ponašanje vlasti

Postoje brojne presude u kojima je Evropski sud konstatovao da se odlaganja mogu pripisati domaćim sudovima, kakav je i slučaj **Martins Moreira protiv Portugala**³³, koji je uključivao tromjesečni razmak između saslušanja podnosioca predstavke pred sudom i donošenja preliminarne odluke, kao i četvoromjesečno odlaganje da se donese odluka po zahtjevu podnosioca predstavke za dobijanje stručnog lekarskog mišljenja. Druga odlaganja u predmetu su se odnosila na osmomjesečni razmak od trenutka kada je podnosilac predstavke uložio žalbu i datuma kada je taj predmet uveden u arhivu Apelacionog suda. Sud je konstatovao da su domaći sudovi opterećeni velikim brojem neriješenih predmeta, što predstavlja deo organizacionog problema, ali je takođe konstatovao da nije učinjeno ništa da se ti problemi riješe i zaključio da je prekršeno pravo na raspravu u razumnom roku, suprotno čl. 6. st. 1 Evropske konvencije.

²⁹Dužina postupka u državama članicama Savjeta Evrope, na osnovu sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava, CEPEJ (2006)15, Strazbur, 8. decembar 2006. op.cit. str.13

³⁰Guincho protiv Portugala, presuda od 10. jula 1984. godine, st. 29 – 41

³¹X. Protiv Francuske, 1982.

³²Supra (fusnota 33, op.cit.str. 15).

³³Martins Moreira protiv Portugala, presuda od 26. oktobra 1988. godine.

U već pomenutom predmetu **Steiner i Zimmermann**,³⁴ prošle su tri i po godine do momenta razmatranja žalbe podnosioca predstavke pred Apelacionim sudom Švajcarske. U ovom predmetu, Evropski sud je konstatovao da je u tom vremenskom periodu Apelacioni sud bio preopterećen neriješenim predmetima, te da su nacionalne vlasti preduzele određene mere da se taj problem riješi -izglasavanje odluke o povećanju broja sudija sa 28 na 30 i broja sekretara Suda i sekretarskog osoblja sa 24 na 28 - koje, pak, nijesu bile dovoljne, zbog čega se broj predmeta povećavao srazmerno povećanju obima parnica. Protok vremena od tri i po godine za rešavanje predmeta na apelacionom nivou bio je, po mišljenju ovog Suda, predug. Prema tome, došlo je do kršenja člana 6. stav 1.

Presude Evropskog suda koje se odnose na Crnu Goru u predmetima vezanim za suđenje u razumnom roku

Evropski sud je svoju prvu presudu u odnosu na Crnu Goru (u kojoj je razmatrao vremensko važenje obaveza Crne Gore i Srbije po Evropskoj konvenciji) donio 2009. godine³⁵ Zaključno sa 2018. godinom, Evropski sud je postupao po 2,449 predstavki podnijetih protiv Crne Gore i donio 50 presuda. U 46 predmeta, Evropski sud je ustanovio da je Crna Gora prekršila Konvenciju; dok je u tri slučaja odlučeno da nema povrede prava garantovanog Konvencijom.³⁶ Od ukupnog broja presuda koje se odnose na Crnu Goru, 20 se tiče utvrđene prekomjerne dužine trajanja postupka.³⁷ U ovih 20 predmeta Evropski sud je donio odluku o isplati 75090 eura na račun nematerijalne štete i/ili troškova postupka. U 2019. godini su donijete dvije presude; jedna se odnosi na utvrđenu povredu članova 3 i 5 Evropske konvencije, a druga na povredu člana 5 Konvencije.³⁸

Ocjena Zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku od strane Evropskog suda za ljudska prava data je u presudi **Mijušković protiv Crne Gore** od 21. septembra 2010. U ovom predmetu, podnositeljka predstavke se žalila na zakašnjelo izvršenje pravnosnažne presude o starateljstvu kojom je njen bivši bračni drug bio obavezan da joj preda djecu na podizanje, čuvanje i vaspitavanje. Izvršni postupak je trajao 3 godine i 7 mjeseci od pravnosnažnosti, a Evropski sud je primijetio da je presuda izvršena za manje od 3 mjeseca pošto je Vlada primila obavještenje od Evropskog suda o predmetu. U toku postupka, Vlada je isticala da podnositeljka nije iscrpjela sve djelotvorne domaće pravne lijekove, te da je propustila da uloži žalbu nakon kontrolnog zahtjeva i tužbu za pravično zadovoljenje na osnovu Zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku.

Evropski sud je našao da je domaći sud u ovom predmetu upotrijebio obavještenje po čl. 17 Zakona informišući podnositeljku predstavke da će protivna strana biti novčano kažnjena bez odlaganja, ali da je nemoguće reći kada i kako će se postupak izvršenja završiti. U skladu sa čl. 17 Zakona, kada se dostavi ovakvo obavještenje, smatra se da je

³⁴Zimmermann and Steiner protiv Švajcarske, presuda od 13. jula 1983.

³⁵Bijelić protiv Crne Gore, predstavka br. 11890/05, presuda od 28. aprila 2009. godine.

³⁶Overview 1959 - 2018, European Court of Human Rights, mart 2019., https://www.echr.coe.int/Documents/Overview_19592018_ENG.pdf

³⁷Bujković protiv Crne Gore, presuda od 10. 03. 2015. godine; Mijanović protiv Crne Gore, presuda od 17. 09. 2013. godine; Vukelić protiv Crne Gore, presuda od 04. 06. 2013. godine; Milić protiv Crne Gore i Srbije, presuda od 11. 12. 2012. godine; Novović protiv Crne Gore, presuda od 23. 10. 2012. godine; Stakić protiv Crne Gore, presuda od 02. 10. 2012. godine; Velimirović protiv Crne Gore, presuda od 02. 10. 2012. godine; Boucke protiv Crne Gore, presuda od 21. 02. 2012. godine; Barać i drugi protiv Crne Gore, presuda od 13. 12. 2011. godine; Živaljević protiv Crne Gore, presuda od 08. 03. 2011. godine; Garžičić protiv Crne Gore, presuda od 21. 09. 2010. godine; Mugoša protiv Crne Gore, presuda od 21. 06. 2016. godine; Radunović i drugi protiv Crne Gore, presuda od 25. 10. 2016. godine; Mirković i ostali protiv Crne Gore, presuda od 02. 03. 2017. godine; Đuković protiv Crne Gore, presuda od 13. 06. 2017. godine; Svorcan protiv Crne Gore, presuda od 13. 06. 2017. godine; Tomašević protiv Crne Gore, presuda od 13. 06. 2017. godine; Jovović protiv Crne Gore, presuda od 18. 07. 2017. godine; Sineks d. o. o. protiv Crne Gore, presuda od 05. 09. 2017. godine; Vučinić protiv Crne Gore, presuda od 05. 09. 2017. godine; Nedić protiv Crne Gore, presuda od 10. 10. 2017. godine; Tripčević protiv Crne Gore, presuda od 07. 11. 2017. godine; Dimitrijević protiv Crne Gore, presuda od 12. 12. 2017. godine. Navedeno prema: Ivana Roagna, Pravo na suđenje u razumnom roku - Priručnik za primjenu člana 6 (1) Evropske konvencije o ljudskim pravima, Savjet Evrope, septembar 2018., str. 67 – 73, <http://sudovi.me/podaci/vrhs/dokumenta/8860.pdf>

³⁸Milićević protiv Crne Gore, predstavka br. 27821/16; presuda od; Bigović protiv Crne Gore, predstavka br. 48343/16, presuda od 19. mart 2019. godine, Šaranović protiv Crne Gore, predstavka br. 31775/16, presuda od 5. marta 2019. godine, <https://sudovi.me/vrhs/evropski-sud-esljp/odluke-protiv-crne-gore/>

kontrolni zahtjev podnosioca riješen. Evropski sud je smatrao da pošto je podnositeljki predstavke obavještenje bilo propisno dostavljeno ona nije imala zakonskog prava da uloži žalbu, pa žalba ne može da se smatra pravnim lijekom koji je podnositeljka predstavke imala na raspolaganju. Evropski sud je ocijenio da čak i da je podnositeljka mogla da dobije nadoknadu za kašnjenja u postupku, to ne bi moglo da dovede do ubrzanja izvršenja, dok postupak na koji se ono odnosi još nije okončan. Zbog toga je po ocjeni Evropskog suda konačno izvršenje sporne presude bilo posljedica činjenice obavješćavanja Vlade o predmetu, a ne rezultat bilo kojeg domaćeg pravnog lijeka.³⁹

U presudama **Bujković, Milić, Vukelić, Velimirović i Boucke**, Evropski sud je takođe našao da neizvršenje presude predstavlja povredu člana 6 Konvencije.⁴⁰ U presudama **Novović, Stakić i Živaljević**, Sud je utvrdio povredu člana 6 iz razloga što ukupna dužina postupaka izlazi iz okvira razumnog roka. U presudi **Mirković i ostali protiv Crne Gore**, Sud je utvrdio povredu člana 6 st. 1 Konvencije zbog dužine postupka pred upravnim organima.

U predmetu **Svorcan protiv Crne Gore**,⁴¹ Evropski sud se bavio pitanjem povrede prava na suđenje u razumnom roku koja se odnosila na građanski postupak utvđivanja prava svojine koji je trajao 13 godina i 11 mjeseci, pri čemu je samo pred Vrhovnim sudom Crne Gore postupak trajao 3 godine i 8 mjeseci. Prema stavu Evropskog suda, dužina trajanja navedenog postupka se računala od 03.03.2004. godine, *rationae temporis*, od dana ratifikacije Evropske konvencije, iako je postupak započet 30.12.1997. godine. Navedeni postupak je okončan donošenjem presude Vrhovnog suda Crne Gore Rev. br. 25/06 od 14.02.2008.godine, a Evropski sud je utvrdio da je postojalo nerazumno odlaganje postuka pred Vrhovnim sudom Crne Gore i po tom osnovu utvrdio povredu člana 6 stav 1 Konvencije.

U predmetu **Vučinić protiv Crne Gore**,⁴² koji se odnosio na nekoliko građanskih postupaka, koji su trajali preko 12 godina (od čega su samo pred Višim sudom u Podgorici 3 godine i 5 mjeseci), a vođeni su zbog nemogućnosti obavljanja djelatnosti i ostvarivanja dobiti. Vlada je navela da se ne može smatrati odgovornom za odlaganja koja su se dogodila prije nego što je Konvencija stupila na snagu u odnosu na Crnu Goru 3. marta 2004. godine. S tim u vezi, Sud navodi da je podnositelj predstavke pokrenuo sporne građanske postupke pred Osnovnim sudom decembra 1998, te da su postupci još uvijek bili u toku, te da stoga spadaju u nadležnost *ratione temporis* od 3. marta 2004. godine.⁴³

Postupci su započeti 29. decembra 1998. godine, ali period koji se uzima u razmatranje počinje 3. marta 2004. godine. Sporni period je okončan 1. aprila 2010. godine. Trajao je, stoga, šest godina i jedan mjesec na tri nivoa nadležnosti. Prilikom procjene razumnosti dužine u obzir se mora uzeti stanje postupka kada je Konvencija stupila na snagu u odnosu na Crnu Goru. Na osnovu toga Sud primjećuje da su do tog datuma postupci već trajali pet godina i dva mjeseca. Sud smatra da nije bilo nikakvog opravdanja za dužinu trajanja postupka više od šest godina, te je stoga utvrdio povredu člana 6, st.1 (vidjeti stavove 36 i 37).

U odnosu na druge građanske postupke, Evropski sud je ocjenjujući okolnosti predmeta jedan dio predstavke proglasio neprihvatljivim uvažavajući argumente Vlade koji su se odnosili na dio građanskih postupaka koje je podnositelj vodio pred domaćim sudovima.

³⁹Cit. presuda Mijušković protiv Crne Gore, st. 71.

⁴⁰Ovi predmeti odnosili su se, međutim, na situacije koje su nastale prije stupanja na snagu novog Zakona o izvršenju i obezbjeđenju u julu 2011. godine. Novim zakonom izvršenje sudskih odluka povjereno je javnim izvršiteljima. Od tada, ažurnost izvršnog postupka više nije bila predmet pritužbi. Priručnik za primjenu člana 6 (1) Evropske konvencije o ljudskim pravima, Savjet Evrope, op.cit.str.29.

⁴¹Svorcan protiv Crne Gore, predstavka br. 1253/08, presuda od 13. juna 2017.godine, st.24- 28, <https://hudoc.echr.coe.int/eng>,

⁴²Vučinić protiv Crne Gore, predstavka, br. 44533/10, presuda od 05.09.2017. godine, <https://sudovi.me/podaci/vrhs/dokumenta/5862.pdf>

⁴³Ibid, stav 24 - 27.

Naime, Sud primjećuje da je žalba u vezi sa dužinom trajanja drugog niza građanskih postupaka podnijeta Evropskom sudu 26. novembra 2013. godine, odnosno nakon što je odluka Ustavnog suda uručena podnosiocu predstavke. Podnosilac predstavke je trebao da podnese predstavku Sudu u roku od šest mjeseci nakon uručenja odluke Vrhovnog suda, a to znači ne kasnije od 7. avgusta 2011. godine. Na osnovu toga, Sud zaključuje da je žalba uložena van roka od šest mjeseci pa na osnovu toga mora biti proglašena neprihvatljivom u skladu sa članom 35 stav 1 i 4 Konvencije (vidjeti stavove 38 – 40).

U predmetu **Vukelić protiv Crne Gore**,⁴⁴ Evropski sud se bavio ocjenom da li je kontrolni zahtjev djelotvorno pravno sredstvo u domaćem sistemu,⁴⁵ tj. da predstavlja pravno sredstvo koje je potrebno iskoristiti prije obraćanja Evropskom sudu. Predstavka je podnijeta zbog predugog trajanja postupka izvršenja radi naplate potraživanja prodajom nepokretnosti, koji je započeo pred Osnovnim sudom u Baru 1997. godine, a koji u momentu donošenja odluke 4.06.2013. godine još uvijek nije bio okončan. Evropski sud je u ovom predmetu zauzeo stav da podnosilac predstavke nije bio obavezan da podnese kontrolni zahtjev, zato što je predstavka podnijeta mnogo prije nego što se uspostavila zadovoljavajuća sudska praksa u postupanju po kontrolnim zahtjevima (vidjeti stav 83).⁴⁶

Evropski sud je prihvatio predstavku i obavezao Vladu Crne Gore da u roku od tri mjeseca obezbijedi sprovođenje izvršenja u predmetu i da podnosiocu isplati naknadu od 3.600€. Presuda je posebno važna zbog toga što je Evropski sud zaključio da se “u međuvremenu u značajnoj mjeri razvila sudska praksa tužene države na osnovu kontrolnih zahtjeva (stav 84),⁴⁷ te da se “s obzirom na značajan razvoj relevantne domaće sudske prakse u ovoj oblasti, kontrolni zahtjev mora u principu i kadgod je dostupan u skladu sa relevantnim zakonodavstvom smatrati djelotvornim pravnim lijekom u okviru značenja člana 35 stav 1 Konvencije u odnosu na sve predstavke predate protiv Crne Gore nakon datuma na koji ova presuda postane pravosnažna“ (stav 85).

Evropski sud za ljudska prava je i u presudi **Dimitrijević protiv Crne Gore**⁴⁸ našao povredu prava na suđenje u razumnom roku u građanskom postupku koji je trajao 7 godina, nalazeći da postupci koji su vođeni u konkretnom slučaju nijesu bili naročito složeni da bi opravdali neaktivnost domaćih sudova, zbog čega nijesu ni ispunili zahtjev “razumnog roka”. Međutim, Evropski sud nije dosudio pravičnu naknadu ni materijalne ni nematerijalne štete podnosiocu predstavke, niti je dosudio troškove postupka, iako je to traženo predstavkom.

U odluci **Vučeljić protiv Crne Gore**,⁴⁹ Evropski sud je zaključio da je, pored kontrolnog zahtjeva, potrebno iskoristiti i tužbu za pravično zadovoljenje i ustavnu žalbu prije obraćanja Sudu, tj. da su i ova pravna sredstva djelotvorna za ubrzanje postupka, odnosno pravično zadovoljenje. Naime, u ovom predmetu, podnosilac predstavke se žalio, inter alia, na dužinu trajanja parničnog postupka, koji je trajao od 28. marta 2005. godine do 23. januara 2013. godine. Evropski sud je zauzeo stav da podnosilac nije iscrpio domaći pravni lijek, jer nije iskoristio kontrolni zahtjev u pogledu ubrzanja postupka izvršenja pravosnažne sudske odluke, pa je njegova predstavka odbačena. Evropski sud je dalje

⁴⁴Vukelić protiv Crne Gore, predstavka br. 58258/09, presuda od 4. juna 2013. godine, [www.sudovi.mehttp://sudovi.me/podaci/vrhs/dokumenta/1200.pdf](http://sudovi.mehttp://sudovi.me/podaci/vrhs/dokumenta/1200.pdf)

⁴⁵U smislu člana 17 Zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku, kada se stranci dostavlja obavještenje da će se određena radnja preduzeti ili odluka donijeti u roku ne dužem od 4 mjeseca, ili po članu 18 Zakona, kada predsjednik suda nalaže sudiji da preduzme određene radnje u roku ne dužem od 4 mjeseca.

⁴⁶Isti stav je Evropski sud zauzeto i u predmetima Boucke protiv Crne Gore, predstavka br. 26945/06, presuda od 21. februara 2012, stavovi 72-74, kao i Živaljević protiv Crne Gore, predstavka br. 17229/04, presuda od 8. marta 2011. godine, stavovi 60-65.

⁴⁷Na dostupnom uzorku dostavljenom od strane crnogorskih sudija, u je mjereno vrijeme od datuma dostavljanja obavještenja, odnosno donošenja rješenja o usvajanju kontrolnog zahtjeva, do dana donošenja odluke pred tom sudskom instancom. Dobijeni rezultati su podijeljeni na predmete u kojima je odluka donijeta u roku kraćem od 4 mjeseca, u roku od 4 mjeseca do godinu dana, i u roku od preko godinu dana i izraženi procentualno u odnosu na broj predmeta koji su bili dostupni u vidu dostavljenog uzorka.

⁴⁸Dimitrijević protiv Crne Gore, predstavka br. 17016/16, presuda od 12.12.2017. godine, <https://hudoc.echr.coe.int/eng>, pristup: 13.04.2019. godine

⁴⁹Vučeljić protiv Crne Gore, predstavka br. 59129/15, presuda od 18.10.2016

ocijenio da je pored kontrolnog zahtjeva, podnosilac morao da podnese i tužbu za pravično zadovoljenje Vrhovnom sudu, kao i ustavnu žalbu Ustavnom sudu u pogledu zaštite zbog dugog trajanja postupka, navodeći da se ustavna žalba može u principu smatrati efikasnim pravnim lijekom od 20. marta 2015. godine, (stav 31).

U predmetu **Bulatović protiv Crne Gore**,⁵⁰ koji se, inter alia, odnosio na dužinu trajanja krivičnog postupka, Evropski sud je u pogledu povrede prava na suđenje u razumnom roku, ponovio svoj stav iznijet u presudi Eckle protiv Njemačke, od 15. jula 1982. godine (stav 66), da fizičko lice ne može više da tvrdi da je žrtva povrede Konvencije kada domaće vlasti priznaju, bilo izričito, bilo u suštini, povredu Konvencije i obezbijede pravno zadovoljenje. S obzirom na činjenicu da je Vrhovni sud izričito priznao da je krivični postupak protiv podnosioca predstavke bio nerazumno dug i dosudio mu 2.000 eura po tom osnovu, Sud smatra da on ne može više da tvrdi da ima status žrtve. Dalje, iako ustavna žalba podnosioca predstavke u tom smislu još uvijek nije riješena, Sud je u presudi Boucke protiv Crne Gore, od 21. februara 2012. godine (stavovi 76 – 79), već izrazio stav da se ustavna žalba ne može smatrati djelotvornim pravnim lijekom za dužinu postupka u tom periodu, te da stoga nije bilo nužno da se taj pravni lijek iscrpi. Zbog svega navedenog, predstavka je odbačena u skladu sa članom 35, st.4 Konvencije.⁵¹

U presudama **Stakić protiv Crne Gore** i **Novović protiv Crne Gore**, Evropski sud je, pak, izrazio stav da tužba za pravično zadovoljenje ne može da ubrza postupak dok je još u toku i da ustavna žalba ne može da se smatra djelotvornim pravnim lijekom za dužinu postupka. Prema tome, Evropski sud smatra da je tužba za pravično zadovoljenje djelotvorno pravno sredstvo u pogledu pravične naknade, ali da još uvijek, sama po sebi, ne predstavlja djelotvorno sredstvo za ubrzanje postupka.

Imajući u vidu navedenu praksu Suda u Strazburu u odnosu na Crnu Goru, bitno je napomenuti da će ovaj Sud i ubuduće, u svakom slučaju in concreto cijeliti da li su sredstva predviđena Zakonom o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku dovoljna i djelotvorna. S tim u vezi treba navesti i konstataciju iz posljednjeg Godišnjeg izvještaja o radu Zastupnika Crne Gore pred Evropskim sudom, koja eksplicitno ukazuje na to pitanje **djelotvornosti pravnih lijekova za dužinu postupka pred upravnim organima i Ustavnim sudom ostaje otvoreno**, jer još uvijek nema eksplicitnog stava Evropskog suda po pitanju postojanja ili djelotvornosti pravnih sredstava pred organima uprave i pred Ustavnim sudom, s obzirom na to da su pred Evropskim sudom u toku postupci po predstavkama protiv Crne Gore podnijetim zbog navodnih povreda prava na suđenje u razumnom roku u tim postupcima.⁵² Stoga je i Ombudsman preporučio „Ustavnom sudu Crne Gore da razmotri mogućnost pronalaženja adekvatnih mjera za sprječavanje prekomjernog trajanja postupaka po ustavnim žalbama i da započne ustavnosudski dijalog sa relevantnim institucijama sistema u cilju unapređenje domaćeg sistema zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda.“⁵³

⁵⁰Bulatović protiv Crne Gore, predstavka br. 67320/10, presuda od 22. jula 2014., <https://sudovi.me/podaci/vrhs/dokumenta/1625.pdf>

⁵¹Ibid, stavovi 151 – 153.

⁵²Godišnji izvještaj o radu Zastupnika Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava za 2018. godinu, Podgorica, 18.april 2019. godine, str. 8 i 9, <http://www.gov.me/biblioteka/izvjestaji>

⁵³Ibid, str.69.

Suđenje u razumnom roku – normativni i institucionalni okvir u Crnoj Gori

Ustav Crne Gore⁵⁴ (u daljem tekstu: Ustav) u članu 19 proklamuje jednakost svih pred zakonom. Članom 32 Ustava je propisano da „svako ima pravo na pravično i javno suđenje **u razumnom roku** pred nezavisnim, nepristrasnim i zakonom ustanovljenim sudom.“ Na ovaj način pravo na suđenje u razumnom roku je neposredno uvedeno u Ustav. Ova ustavna odredba je nastala po uzoru na čl. 6 st. 1 Evropske konvencije, ali je po definiciji šira, jer ne sadrži nikakva ograničenja/određenja u pogledu vrste sudskog postupka.

Saglasno članu 9 Ustava, potvrđeni i objavljeni međunarodni ugovori i opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava sastavni su dio crnogorskog pravnog sistema. Oni imaju primat nad domaćim zakonodavstvom i neposredno se primjenjuju ukoliko su u suprotnosti sa unutrašnjim zakonodavstvom. Iako se članom 9 ne precizira odnos između Ustava i Konvencije, shodno praksi Evropskog suda za ljudska prava, nema sumnje da bi u slučaju odstupanja između njih, Konvencija trebalo da ima primat.

Ustav takođe garantuje i pravo na pravni lijek protiv odluke kojom se odlučuje o njegovom pravu ili na zakonom zasnovanom interesu, kao i pravo na pravnu pomoć u sklopu ukupne zaštite ljudskih prava i sloboda (čl.20).⁵⁵ Ustav predviđa i poseban mehanizam zaštite Ustavom garantovanih prava – ustavnu žalbu. Članom 149 Ustava je predviđeno da Ustavni sud odlučuje „o ustavnoj žalbi zbog povrede ljudskih prava i sloboda zajemčenih Ustavom, nakon iscrpljivanja svih djelotvornih pravnih sredstava“.

Ustavnu žalbu može podnijeti svako fizičko i pravno lice, organizacija, grupa lica i drugi oblici organizovanja koji nemaju svojstvo pravnog lica, ako smatraju da im je povrijeđeno ljudsko pravo ili sloboda zajemčeni Ustavom, **pojedinačnim aktom, radnjom ili nepostupanjem** državnog organa, organa državne uprave, organa lokalne samouprave, odnosno lokalne uprave, pravnog lica ili drugog subjekta koji vrši javna ovlašćenja. Ustavna žalba se podnosi nakon iscrpljivanja djelotvornih pravnih sredstava (redovna i vanredna pravna sredstva i druga posebna pravna sredstva koja mogu dovesti do izmjene pojedinačnog akta u korist podnosioca ustavne žalbe, odnosno do prestanka, ispravljanja ili prekida radnje, odnosno prekida nepostupanja državnog organa, organa lokalne samouprave, ili drugog subjekta koji vrši javna ovlašćenja.) Ustavna žalba se može podnijeti i prije toga, ako podnosilac ustavne žalbe dokaže da pravno sredstvo na koje ima pravo u konkretnom predmetu nije ili ne bi bilo djelotvorno.⁵⁶

Kada Ustavni sud utvrdi da je osporenim pojedinačnim aktom povrijeđeno ljudsko pravo ili sloboda zajemčena Ustavom, usvojiće ustavnu žalbu i ukinuće taj akt, u cjelini ili djelimično, i predmet vratiti na ponovni postupak organu koji je donio ukinuti akt. U slučaju kad je povreda učinjena radnjom ili nepostupanjem nadležnog organa, odlukom kojom se usvaja ustavna žalba Ustavni sud zabraniće dalje vršenje radnje odnosno naložiće donošenje akta ili preduzimanje druge odgovarajuće mjere ili radnje kojom se ispravljaju već nastale odnosno otklanjaju buduće štetne posljedice utvrđene povrede ljudskog prava ili slobode zajemčenih Ustavom (član 76 Zakona o Ustavnom sudu Crne Gore).

Pravo na suđenje u razumnom roku je predviđeno i organizacionim propisima u pravosuđu, kao i procesnim zakonima, kao izričito navedeno pravo na suđenje u razumnom roku ili u vidu odredbi koje se odnose na **hitnost** ili **posebnu hitnost postupka**.

⁵⁴„Službeni list Crne Gore”, br. 1/2007 i 38/2013 - Amandmani I-XVI.

⁵⁵Efikasan pravni lijek ne podrazumijeva samo mogućnost izjavljivanja pravnog lijeka protiv odluke kojom se odlučuje o nekom pravu ili na zakonom zasnovanom interesu, već i mogućnost stranke da ostvari pravo na suđenje u razumnom roku, u skladu sa čl. 6 st 1 EKLJP. Prema praksi Evropskog suda, djelotvornost podrazumijeva prvenstveno postojanje takvog pravnog lijeka kojim bi odluka izvršnih vlasti morala biti predmet nezavisnog preispitivanja u kontradiktornom postupku, pred organom koji ima mogućnost preispitivanja činjeničnog osnova kod odlučivanja od strane vlasti, kako bi se uspostavila ravnoteža između javnog interesa i prava pojedinca. Pogledati Bijelić protiv Srbije i Crne Gore, presuda Evropskog suda od 28.aprila, 2009.godine, stav 76 i Parizov protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, presuda od 7.februara, 2008.godine, stav 46.

⁵⁶Zakon o Ustavnom sudu Crne Gore („Službeni list Crne Gore”, br. 11/2015 od 12.3.2015. godine, koji je stupio na snagu 20.3.2015. godine (čl.66).

Zakon o parničnom postupku⁵⁷ sadrži jasnu odredbu koja se odnosi na razumni rok. U članu 11, st. 1 propisana je dužnost suda da nastoji da se postupak sprovede **bez odugovlačenja, u razumnom roku**, sa što manje troškova i da onemogući svaku zloupotrebu prava koja strankama pripadaju u postupku.“ Ukoliko učesnici u postupku zloupotrebjavaju prava priznata ovim zakonom, sud im može izreći novčanu kaznu ili druge mjere određene zakonom (čl. 11, st.2). Zakon takođe definiše rokove za rješavanje predmeta, odnosno instruktivne rokove za radnje suda i stranaka, koje nije poznavalo ranije parnično zakonodavstvo u Crnoj Gori.⁵⁸ Tako su stranke ograničene u pogledu roka do kojeg mogu u postupku iznositi nove činjenice i predlagati nove dokaze (član 303). Prema članu 295, st.1 Zakona, glavna rasprava će se, po pravilu, održati najkasnije u roku od 60 dana od dana održavanja pripremnog ročišta. Članom 319, st.2 je propisano da se ročište za glavnu raspravu ne može odložiti na neodređeno vrijeme, niti na period duži od 30 dana, osim u određenim slučajevima propisanim zakonom.⁵⁹ Prema članu 340, st. 2 Zakona, sud će donijeti presudu najkasnije u roku od 30 dana od dana zaključenja glavne rasprave. Zakon sadrži i odredbe o hitnosti postupanja u određeni postupcima, kao što su radni sporovi.⁶⁰

Zakonik o krivičnom postupku⁶¹, u članu 15 propisuje **pravo na suđenje bez odlaganja**. Iako se u ovom članu ne koristi termin „razuman rok“, suština ovog prava korespondira sa određenjem prava na suđenje u razumnom roku, a to je da okrivljeni ima pravo da, u najkraćem roku, bude izveden pred sud i da mu bude suđeno bez odlaganja, te da je sud dužan da postupak sprovede bez odugovlačenja i da onemogući svaku zloupotrebu prava od strane stranaka u postupku. Opšta obaveza iz ovog člana je konkretizovana kroz druge odredbe kojima se propisuje ovlašćenje suda da kazni učesnike u postupku čije su radnje usmjerene na odugovlačenje postupka; rok do kojeg se istraga ima završiti; rok za zakazivanje glavnog pretresa; rok za izradu presude nakon njenog donošenja; krajnji rok drugostepenom sudu do kada je dužan da odluči po žalbi itd. U članu 174 se propisuje hitnost postupanja u pritvorskim predmetima i dužnost svih organa koji učestvuju u postupku da postupaju hitno ukoliko se okrivljeni nalazi u pritvoru.

Zakon o upravnom postupku⁶² u članu 10 propisuje da se upravni postupak mora voditi **bez odugovlačenja** i sa što manje troškova, ali tako da se pravilno i potpuno utvrde sve činjenice i okolnosti bitne za uspješno i potpuno ostvarivanje i zaštitu prava i pravnih interesa stranaka, odnosno drugih učesnika u postupku. Zakon u mnogim svojim odredbama propisuje da će se određene procesne radnje preduzmati bez odlaganja i u skladu sa načelom hitnosti postupanja. U članu 55 Zakon predviđa postavljenje privremenog zastupnika stranci, ako to zahtijeva hitnost rješavanja u određenoj upravnoj stvari (recimo, ako procesno nesposobna stranka nema zakonskog zastupnika ili ako interes stranke ili zaštita života i zdravlja ili imovine veće vrijednosti zahtijevaju hitno postupanje, itd.). Članom 124 je predviđeno hitno izvršenje rješenja u toku roka za žalbu, i nakon što je žalba izjavljena, ako se radi o preduzimanju hitnih mjera, odnosno ako bi usljed odlaganja izvršenja bila nanijeta nepopravljiva šteta protivnoj stranci ili licu koje ima pravni interes.

Zakon o sudovima⁶³ propisuje da svako ima pravo na nepristrasno **suđenje u razumnom roku** i da u njegovoj pravnoj stvari, nezavisno od stranaka i svojstva pravne stvari, sudi sudija određen slučajnom dodjelom predmeta (čl. 5).

⁵⁷Službeni list Republike Crne Gore", br. 022/04 od 02.04.2004, 028/05 od 05.05.2005, 076/06 od 12.12.2006, Službeni list Crne Gore", br. 073/10 od 10.12.2010, 047/15 od 18.08.2015, 048/15 od 21.08.2015, 051/17 od 03.08.2017, 075/17 od 09.11.2017, 062/18 od 21.09.2018, 034/19 od 21.06.2019, 042/19 od 26.07.2019.

⁵⁸U članu 107, st. 1 Zakona se navodi da ako rokovi nijesu određeni zakonom, određuje ih sud, s obzirom na okolnosti slučaja.

⁵⁹Između ostalog, ako sud ocijeni da bi se spor mogao uspješno riješiti putem posredovanja, uputiće stranke na postupak posredovanja, ali će zakazati ročište ako stranke ne riješe spor putem posredovanja, po proteku roka od 60 dana (čl. 329, st. 1 i 2).

⁶⁰Član 434 Zakona propisuje da se u sporovima iz radnih odnosa koje pokreće zaposleni, ročište za glavnu raspravu mora se održati u roku od 30 dana od dana održavanja pripremnog ročišta, te da se postupak pred prvostepenim sudom mora okončati u roku od šest mjeseci od dana podnošenja tužbe.

⁶¹“Službeni list Crne Gore”, br. 057/09 od 18.08.2009, 049/10 od 13.08.2010, 047/14 od 07.11.2014, 002/15 od 16.01.2015, 035/15 od 07.07.2015, 058/15 od 09.10.2015, 028/18 od 27.04.2018.

⁶²Službeni list Crne Gore”, br. 056/14 od 24.12.2014, 020/15 od 24.04.2015, 040/16 od 30.06.2016, 037/17 od 14.06.2017.

Sudskim poslovníkom⁶⁴ je bliže uređen način vršenja poslova u sudu, koji se zasniva na godišnjem planu rada koji se sačinjava za svaku kalendarsku godinu, u skladu sa programom rada koji je predsjednik suda podnio prilikom kandidovanja za predsjednika tog suda i na osnovu izvještaja o radu suda. Kada se pri razmatranju godišnjeg izvještaja utvrdi da je u sudu broj neriješenih predmeta viši od tromjesečnog priliva, plan rada sadrži i **program rješavanja zaostalih predmeta**. Za stare predmete (predmeti stariji od 3 godine) stavlja se dodatni omot crvene boje, koji signalizira da se radi o predmetu kojem treba dati prioritet u rješavanju (čl. 148, st. 5).

Vođenje evidencije o podnesenim pravnim sredstvima propisanim navedenim zakonom, obezbjeđuje se u skladu sa Sudskim poslovníkom, na način što se u upisnik za predmete po tužbama za pravično zadovoljenje "Tpz" koji se vodi u Vrhovnom sudu upisuju tužbe za pravično zadovoljenje, dok predmete povodom podnesenih zahtjeva za ubrzanje postupka (kontrolni zahtjev), sudovi vode u upisniku "Su" u grupi za kontrolne zahtjeve. Godišnji izvještaji o radu sudova takođe sadrže podatke o podnijetim pravnim sredstvima (kontrolni zahtjevi, žalbe, tužbe za pravično zadovoljenje).

Zakonom o Sudskom savjetu i sudijama⁶⁵ uređuje se način izbora i prestanak mandata članova Sudskog savjeta, organizacija i način rada Sudskog savjeta, postupak izbora sudija i sudija - porotnika, prava i dužnosti, način utvrđivanja prestanka sudijske funkcije, disciplinska odgovornost i razrješenje sudija i sudija-porotnika i druga pitanja o kojima Sudski savjet odlučuje.

Na osnovu navedenog Zakona, Sudski savjet je 09.12.2015. godine donio **Pravila za ocjenjivanje sudija i predsjednika sudova**,⁶⁶ koja bliže uređuju postupak ocjenjivanja, te kriterijume za ocjenjivanje sudija i predsjednika sudova. Članom 10 je, između ostalog, propisano: sudija koji je završio 80% ili manje predmeta prema Prosječnim mjerilima, a za to ne da opravdane razloge – nezadovoljava i Sudija koji je završio više od 80% predmeta prema Prosječnim mjerilima zadovoljava. Član 11 propisuje da sudija koji je imao 30% i više ukinutih odluka u odnosu na ukupan broj predmeta, u kojima je u istom periodu donijeta odluka – nezadovoljava. Sudija koji je imao manje od 30% ukinutih odluka u odnosu na ukupan broj predmeta, u kojima je u istom periodu donijeta odluka – zadovoljava⁶⁷ Pravilima je predviđeno da sudija koji u periodu ocjenjivanja od 3 godine ima manje od 15 usvojenih kontrolnih zahtjeva, će po tom indikatoru biti ocjenjen ocjenom „zadovoljava“.

Sudski savjet je 30.11.2016. godine, usvojio i **Metodologiju okvirnih mjerila rada za određivanje potrebnog broja sudija i ravnomjernu opterećenost sudija**, koja služi kao osnov za utvrđivanje okvirnih mjerila rada za određivanje potrebnog broja sudija potrebnih za ažuran i kvalitetan rad sudova u Crnoj Gori.

Zakon o notarima⁶⁸ uređuje poslove notara, organizaciju notarske službe, te uslove i način vršenja notarske funkcije u Crnoj Gori. Pored notarskih poslova u koje spada sastavljanje notarskih akata; i prijema u depozit, notar može da vrši i poslove povjerene od strane suda. Ukupan broj predviđen Pravilnikom o broju mjesta i službenim sjedištima notara za teritoriju Crne Gore je 65 notara (za teritoriju opštine na svakih započelih 15.000 stanovnika određuje se po jedno notarsko mjesto). U Crnoj Gori je do sada imenovano 52 notara na teritoriji 15 opština (Bar, Berane, Bijelo Polje, Budva, Cetinje, Danilovgrad, Herceg Novi, Kolašin, Kotor, Nikšić, Pljevlja, Podgorica, Rožaje, Tivat i Ulcinj).

Nadležnost javnih izvršitelja određena je **Zakonom o izvršenju i obezbeđenju**, koji propisuje da je za odlučivanje u postupku izvršenja, kao i za sprovođenje obezbeđenja nadležan javni izvršitelj, osim u slučajevima za koje je zakonom propisana nadležnost suda.

⁶³„Službeni list Crne Gore”, br. 11/2015.

⁶⁴„Službeni list Crne Gore”, br. 65/2016 od 12.10.2016. godine (stupio na snagu 20.10.2016.),

⁶⁵Službeni list Crne Gore”, br. 11/2015, 28/2015 i 42/2018, 42/2018.

⁶⁶„Službeni list Crne Gore”, br. 11/15 od 09.12.2015.

⁶⁷Na osnovu odluke Savjeta o redovnom ocjenjivanju sudija u 2018. godini, sproveden je postupak ocjenjivanja 41 sudije osnovnih sudova: Godišnji izvještaj o radu Sudskog savjeta i ukupnom stanju u sudstvu za 2018. godinu, str.12, <http://sudovi.me/podaci/sscg/dokumenta/10526.pdf>

⁶⁸„Službeni list Crne Gore”, br. 55/2016 i

Javni izvršitelj određuje i sprovodi izvršenje na osnovu izvršne isprave suda ili organa čije je sjedište na području za koje je javni izvršitelj imenovan. Do sada je imenovan 31 javni izvršitelj od ukupno 32 koliko je predviđeno za teritoriju Crne Gore.

Osvrt na strateška dokumenta

Strategija reforme pravosuđa za period 2019 - 2022⁷¹ koja je usvojena u septembru ove godine utvrđuje pet ključnih strateških ciljeva na kojima počiva reforma pravosudnog sistema Crne Gore, a to su: jačanje nezavisnosti, nepristrasnosti i odgovornosti pravosuđa, jačanje efikasnosti pravosuđa, razvoj crnogorskog pravosuđa u okviru evropskog pravosuđa, jačanje dostupnosti pravde, kao i transparentnosti i javnog povjerenja u pravosuđe; te razvoj Ministarstva pravde, Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu, advokature, notarijata, javnih izvršitelja i sudskih vještaka. U okviru strateškog cilja vezanog sa jačanjem efikasnosti, jedan od podciljeva je **smanjenje broja zaostalih predmeta**.⁷²

Akcionni plan za implementaciju Strategije reforme pravosuđa 2019 - 2020 predviđa smanjenje broja zaostalih predmeta za 5% do kraja 2020. godine, odnosno 8% do kraja perioda sprovođenja Strategije. U vezi sa drugim indikatorom, kao očekivana vrijednost se navodi da će na kraju 2020., odnosno 2022. godine, kontrolni zahtjev i tužba za pravično zadovoljenje i dalje biti djelotvorna pravna sredstva prema praksi Evropskog suda.⁷³ Akcionni plan predviđa i aktivnosti za sprovođenje Strategije u ovoj oblasti: 2.4.1 Statističko praćenje zaostalih predmeta u okviru PRIS-a, 2.4.2 Izrada plana rješavanja zaostataka u svim sudovima; 2.4.3 Praćenje primjene Zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku kroz godišnje izvještavanje sudova, koje korespondiraju sa aktivnostima iz prethodne Strategije reforme pravosuđa 2014 - 2018.⁷⁴

Akcionim planom za poglavlje 23 takođe je predviđen set mjera koje se odnose na zaštitu prava na pravično suđenje i prava na suđenje u razumnom roku posebno kroz praćenje primjene Zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku i preduzimanje mjera za rješavanje zaostalih predmeta, te unaprjeđivanje pravosudne statistike.⁷⁵

Zakon o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku⁷⁶

Zakon sadrži 45 članova podijeljenih u pet odjeljaka: I Opšte odredbe, II Kontrolni zahtjev, III Pravično zadovoljenje, IV Obezbjedivanje sredstava za isplatu novčane naknade i naknada materijalne štete i V Prelazne i završne odredbe.

Prvi odjeljak se tiče opštih odredbi koje propisuju predmet i svrhu zakona; regulišu aktivnu legitimaciju lica za pokretanje postupka zaštite; propisuju pravna sredstva kojima se štiti pravo na suđenje u razumnom roku i mjerila za ocjenu ispunjenosti uslova zaštite (koja su istovjetna kriterijumima koje koristi Evropski sud).⁷⁷

Drugi odjeljak Zakona sadrži odredbe koje se tiču kontrolnog zahtjeva, načina njegovog podnošenja sudu pred kojim se vodi postupak, zatim načina odlučivanja, obaveze izjašnjenja sudije koji postupa u predmetu, o dužini trajanja postupka i razlozima zbog

⁷¹<http://www.pravda.gov.me/biblioteka/strategije>

⁷²Za ovaj strateški podcilj su predviđena dva indikatora učinka: Indikator učinka 1: Smanjenjem broja zaostalih predmeta unaprijeđena efikasnost rada sudova, 2: Poštovanje prava na suđenje u razumnom roku. Ovako definisani indikatori nisu dovoljno precizni, što može otežati način mjerenja i praćenja efekata sprovođenja Strategije u ovoj konkretnoj oblasti. Osim toga, smanjenje procenta ove vrste predmeta predstavlja samo jedan od pokazatelje da se sredstva predviđena Zakonom djelotvorno primjenjuju, imajući u vidu da smanjenje broja starih predmeta ne zavisi samo od primjene Zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku.

⁷³Akcionni plan za implementaciju Strategije reforme pravosuđa 2019 - 2020, Vlada Crne Gore, Podgorica, septembar 2019. godine, str. 13.

⁷⁴Pored Strategije reforme pravosuđa koja predstavlja „krovni“ strateški dokument u ovoj oblasti važno je pomenuti i Strategiju informaciono-komunikacionih tehnologija pravosuđa (IKT Strategija) 2016 - 2020, kao i Strategiju upravljanja i razvoja ljudskih resursa u pravosudnim institucijama 2016 -2018, sa pratećim akcionim planovima kojima se definišu operativne mjere i aktivnosti.

⁷⁵Akcionni plan za poglavlje 23 - Pravosuđe i temeljna prava, Vlada Crne Gore, Podgorica, 19. februar 2015. godine, str. 164, <https://www.eu.me/mn/23>

⁷⁶„Službeni list Crne Gore“, br. 11/07, od 13. decembra 2007.

⁷⁷Član 4: „Prilikom odlučivanja o pravnim sredstvima iz čl 3 ovog zakona, naročito se uzima u obzir: složenost predmeta u činjeničnom i pravnom smislu; ponašanje podnosioca pravnog sredstva; ponašanje suda i drugih organa, organa lokalne samouprave, javnih službi i drugih nosilaca javnih ovlašćenja i interes podnosioca pravnog sredstva.“

kojih postupak nije okončan, zatim obavještenje stranke od strane predsjednika suda da će u roku od 4 mjeseca od prijema kontrolnog zahtjeva biti obavljene određene procesne radnje, odnosno donijeta odluka, te odredbe koje se tiču oduzimanja predmeta sudiji koji ne preduzme mjere određene rješenjem po kontrolnom zahtjevu ili obavještenjem, roka u kojem predsjednik suda mora odlučiti, ograničenja koja se odnose na novo podnošenje kontrolnog zahtjeva i prava na žalbu o kojoj odlučuje neposredno viši sud.

Treći odjeljak Zakona je rezervisan za pravično zadovoljenje i njime se regulišu pravna sredstva za pravično zadovoljenje, pitanja aktivne legitimacije, raspon novčane naknade koja se može dosuditi u slučaju utvrđene povrede prava na suđenje u razumnom roku, zatim način odlučivanja, kao i rok u kojem je Vrhovni sud dužan da donese odluku. Četvrti odjeljak se tiče pitanja obezbjeđivanja sredstava za isplatu novčane naknade i naknada materijalne štete, dok poslednji, peti odjeljak sadrži prelazne i završne odredbe kojima se reguliše pitanje primjene i stupanja na snagu Zakona.

Pravo na ovaj vid sudske zaštite imaju stranke u građanskom, krivičnom i upravnom sporu, ukoliko se postupci odnose na zaštitu njihovih prava u smislu Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, kao i umješač koji kao treće lice učestvuje u građanskom sudskom postupku. Ovaj krug aktivno legitimisanih lica je **uže definisan** uz odnosu na neke propise u regionu.⁷⁸ Slična tumačenja su sadržana i u odlukama Ustavnog suda Crne Gore.⁷⁹

Kontrolni zahtjev

Kontrolni zahtjev se podnosi ukoliko stranka smatra da sud neopravdano odugovlači postupak i podnosi se sudu kod kojeg se predmet nalazi u radu.⁸⁰ O njemu odlučuje predsjednik suda,⁸¹ najkasnije u roku od 60 dana od dana prijema zahtjeva (član 20 Zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku).⁸²

Zakon predviđa poseban razlog za izuzeće predsjednika suda ili sudije: ako u vršenju sudijske funkcije postupa ili je postupao u predmetu na koji se odnosi kontrolni zahtjev. Ako iz istih razloga ne može da postupa predsjednik suda, o kontrolnom zahtjevu odlučuje predsjednik neposredno višeg suda. Ako predsjednik Vrhovnog suda ne može da postupa, jer je sudio u predmetu, o kontrolnom zahtjevu odlučuje vijeće trojice sudija Vrhovnog suda (čl. 11).

Prilikom odlučivanja po zahtjevu, Sud uzima u obzir sve kriterijume koji se tiču složenosti činjeničnih i pravnih pitanja i karaktera postupka, postupanja stranaka, poštovanje procesnih rokova, kao i eventualnu hitnost. Zakon ostavlja mogućnost vrjednovanja i drugih mjerila, što se može zaključiti iz formulacije da će se pomenuti kriterijumi „naročito“ uzimati u obzir (član 4). Prioritet imaju radni sporovi, sporovi zbog naknade štete kod koje postoji smrtna posljedica, naročito ako je štetnik država, tj. javno preduzeće, pritvorski predmeti, porodični sporovi.

Kad predsjednik suda utvrdi da se neopravdano odugovlači postupak i odlučivanje u predmetu, rješenjem će odrediti rok za preduzimanje određenih procesnih radnji, koji ne može biti duži od četiri mjeseca, kao i rok u kojem ga sudija mora obavijestiti o preduzetoj radnji. Predsjednik suda može naložiti prioritarno rješavanje predmeta ako okolnosti

⁷⁸Zakonom o sudovima ("Narodne novine" br. 28/13, 33/15, 82/15, 82/16, 67/18) u Hrvatskoj je pravo na pokretanje postupka priznato „stranci u sudskom postupku koja smatra da nadležni sud nije odlučio u razumnom roku o njenom pravu ili obavezni ili o sumnji ili optužbi za kažnjivo djelo...“ (član 27 stav 1), <https://www.zakon.hr/z/122/Zakon-o-sudovima>

⁷⁹Vidjeti Odluku Ustavnog suda Crne Gore UŽ – III br. 736/14, od 18. 11. 2015. godine.

⁸⁰Zakon ne sadrži izričitu odredbu po pitanju forme kontrolnog zahtjeva, već propisuje samo njegovu obaveznu sadržinu. Zakon predviđa i mogućnost uređenja kontrolnog zahtjeva u roku od osam dana od dana traženja da se zahtjev uredi, izuzev u slučaju ako je zahtjev podnjet preko kvalifikovanog punomoćnika (advokat ili lice sa položenim pravosudnim ispitom), kada će predsjednik suda zahtjev odbaciti zahtjev kao neuredan (član 13).

⁸¹Član 10, st.2 Zakona: U sudovima sa više od deset sudija godišnjim rasporedom može se odrediti sudija koji će, pored predsjednika suda, odlučivati o kontrolnom zahtjevu.

⁸²U postupku odlučivanja po pravnim sredstvima za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku sud je dužan da postupa hitno (član 5), jer bi u suprotnom i sam došao u situaciju da prekrši standard razumnog roka.

slučaja ili hitna priroda predmeta to nalažu. U slučaju da sudija ne preduzme mjere određene rješenjem po kontrolnom zahtjevu, kao i u drugim slučajevima nepostupanja u skladu sa Zakonom, predsjednik suda može oduzeti dodijeljeni predmet u skladu sa posebnim zakonom.⁸³

Žalba

U slučaju da predsjednik suda odbaci ili odbije kontrolni zahtjev ili ako po kontrolnom zahtjevu stranci ne dostavi u određenom roku rješenje, odnosno obavještenje, odnosno ukoliko nije dostavio odluku u roku od 60 dana (čl. 24), stranka ima pravo da izjavi žalbu o kojoj odlučuje predsjednik neposredno višeg suda. Žalba nije dozvoljena na rješenje predsjednika Vrhovnog suda i vijeća Vrhovnog suda donijeto po kontrolnom zahtjevu.

Stranka može izjaviti žalbu u roku od osam dana od prijema rješenja ili isteka roka za dostavljanje rješenja, odnosno obavještenja. Žalba se podnosi neposredno višem sudu; rok za odlučivanje je 60 dana od dana dostavljanja spisa. Predsjednik neposredno višeg suda može odbaciti žalbu kao neblagovremenu ili izjavljenu od strane neovlašćenog lica, odbiti žalbu kao neosnovanu i potvrditi rješenje predsjednika nižeg suda ili preinačiti rješenje predsjednika nižeg suda (ako nađe da je žalba osnovana ili ukoliko je žalba podnijeta zbog toga što predsjednik nižeg suda nije odlučio u roku od 60 dana o kontrolnom zahtjevu (čl. 26-30).

Tužba za pravično zadovoljenje

Pored zahtjeva za ubrzanje postupka, Zakon o zaštiti prava na suđenje u razumnom kao pravno sredstvo predviđa i tužbu za pravično zadovoljenje o kojoj odlučuje Vrhovni sud Crne Gore. Prema odredbi čl. 33 Zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku je propisano da se tužba može podnijeti u roku od šest mjeseci od dana prijema pravosnažne presude, a Vrhovni sud je dužan da odluku po tužbi za pravično zadovoljenje donese najkasnije u roku od četiri mjeseca od dana prijema tužbe.

Tužba se podnosi Vrhovnom sudu koji odlučuje o njoj u vijeću od troje sudija, a dužan je da odluku donese najkasnije u roku od četiri mjeseca od dana prijema tužbe. Kad sud utvrdi težu povredu prava na suđenje u razumnom roku može, na zahtjev stranke, pored novčane naknade, odlukom naložiti i objavljivanje presude. Presuda mora biti dostupna javnosti na internet stranici za vrijeme od dva mjeseca, nakon čega se arhivira ili se na zahtjev stranke briše u roku od 15 dana od prijema zahtjeva. Uslov za podnošenje tužbe za pravično zadovoljenje je da je stranka prethodno podnosila kontrolni zahtjev nadležnom sudu, ali je pravo na tužbu priznato i stranci koja „objektivno“ nije bila u mogućnosti da podnese kontrolni zahtjev (član 33, stav 1 i 2 Zakona).

Pored isplate novčane naknade za prouzrokovanu nematerijalnu štetu zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku, pravično zadovoljenje se može ostvariti i objavljivanjem presude koja je donijeta po tužbi za pravično zadovoljenje kojom se utvrđuje da je stranci bilo povrijeđeno pravo na suđenje u razumnom roku, jer Zakon između te dvije mogućnosti stavlja veznik i/ili (član 31), omogućavajući kumulaciju dva vida pravičnog zadovoljenja.

⁸³Zakon predviđa izjašnjenje, odnosno pisani izvještaj postupajućeg sudije ili predsjednika vijeća, u roku od 15 dana, o dužini trajanja postupka, odnosno razlozima zbog kojih postupak nije okončan, imajući u vidu mjerila iz Zakona za utvrđivanje da li je došlo do povrede prava na suđenje u razumnom roku. U izvještaju, sudija može obavijestiti predsjednika da će preduzeti neophodne procesne radnje, odnosno donijeti odluku i u kom roku, koji ne može biti duži od četiri mjeseca od prijema, o čemu predsjednik obavještava podnosioca, čime se postupak po kontrolnom zahtjevu završava (član 15-17). Ako predsjednik suda utvrdi da se nepotrebno odugovlači postupak i odlučivanje u njemu, rješenjem će odrediti rok za preduzimanje određenih procesnih radnji koji ne može biti duži od četiri mjeseca, a može naložiti i prioritarno rješavanje predmeta ako okolnosti slučaja ili hitna priroda predmeta to nalažu (član 18).

Primjena Zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku (2007 - 2018)

U periodu od početka primjene Zakona, zaključno sa 2018. godinom, podnijeto je ukupno 346 kontrolnih zahtjeva i 69 tužbi za pravično zadovoljenje.

Broj podnijetih kontrolnih zahtjeva tokom 2018. godine iznosio je ukupno 346, riješeno je 336, dok je neriješenih ostalo 10.⁸⁴ U Vrhovnom sudu Crne Gore u izvještajnom periodu primljeno je 6 kontrolnih zahtjeva od čega je jedan usvojen, tri odbijena, jedan odbačen i jedan neriješen. Dva kontrolna zahtjeva su se odnosila na predmete Vrhovnog suda Crne Gore, podnijet je jedan zahtjev za ponavljanje postupka, a tri kontrolna zahtjeva su se odnosila na predmete Višeg suda u Podgorici (osnovom čl.11 Zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku po kojem predsjednik Višeg suda u Podgorici i predsjednik Apelacionog suda Crne Gore nisu mogli postupati, jer su već postupali u predmetima u kojima je podnijet kontrolni zahtjev). U izvještajnom periodu bilo je ukupno 7 žalbi na rješenja nižestepenih sudova.

Tužbi za pravično zadovoljenje je u 2018. godini bilo 69, od kojih je 63 riješeno. Po okončanim postupcima iniciranim po tužbama za pravično zadovoljenje, u kojima je utvrđena povreda prava na suđenje u razumnom roku, na ime naknade nematerijalne štete dosuđeno je ukupno 41.500,00€.⁸⁵

Tabela 2: Podaci o kontrolnim zahtjevima - pregled po sudovima za 2018. god.⁸⁶

Sud	Podnijeto	Riješeno	Na predmete suda	Odbačeno	Odbijeno	Riješeno na drugi način	Usvojeno	Obavještenje čl.17	Obavještenje čl. 18	Neriješeno
Vrhovni sud	17	17	6	1	9	0	1	8	3	0
Upravni sud	97	89	0	0	10	0	0	79	0	8
Apelacioni sud	7	7	4	0	2	4	1	0	0	0
Privredni sud	12	12	12	0	3	0	0	8	0	0
Viši sud u Podgorici	28	28	22	0	22	6	0	0	0	0
Viši sud u Bijelom Polju	2	2	2	0	1	0	0	1	0	0
Osnovni sud u Baru	6	6	6	2	2	0	0	0	2	0
Osnovni sud u Beranama	12	11	11	1	9	0	0	0	0	1
Osnovni sud u Bijelom Polju	22	22	22	0	0	7	0	15	0	0
Osnovni sud na Cetinju	7	7	7	0	3	0	0	3	0	0
Osnovni sud u Danilovgradu	6	6	6	0	0	0	0	4	0	0
Osnovni sud u Hercegovini	18	18	18	1	12	0	0	5	0	0

⁸⁴Godišnji izvještaj o radu Sudskog savjeta i ukupnom stanju u sudstvu za 2018. godinu, str. 23 -25, <http://sudovi.me/podaci/sscg/dokumenta/10526.pdf>

⁸⁵Ibid, str.30 -33.

⁸⁶Broj povučenih zahtjeva nije prikazan u tabeli.

Tabela 2: Podaci o kontrolnim zahtjevima - pregled po sudovima za 2018. god.

Sud	Podnijeto	Riješeno	Na predmete suda	Odbačeno	Odbijeno	Riješeno na drugi način	Usvojeno	Obavještenje čl.17	Obavještenje čl. 18	Neriješeno
Osnovni sud u Kolašinu	4	4	0	0	3	0	1	0	0	0
Osnovni sud u Kotoru	18	18	18	0	11	0	0	3	0	0
Osnovni sud u Nikšiću	7	7	7	0	3	1	0	1	0	0
Osnovni sud u Plavu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Osnovni sud u Pljevljima	2	2	2	0	2	0	0	0	0	0
Osnovni sud u Podgorici	71	71	71	3	50	1	14	0	1	1
Osnovni sud u Rožajama	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Osnovni sud u Ulcinju	10	9	10	0	0	0	14	0	1	11
Osnovni sud na Zabljaku	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Tabela 3: Uporedni prikaz za 2008.; 2013. i 2018. god.

	2008	2013	2018
Broj podnijetih zahtjeva	33	196	346
Usvojeno	3	10	20
Odbačeno	1	6	6
Odbijeno	13	108	150
Riješeno na drugi način	1	78	23
Obavještenje stranke po čl. 17	16	-	120

Sa ciljem ispunjenja aktivnosti predviđenih Akcionim planom, Ministarstvo pravde je do sada izradilo pet izvještaja o primjeni Zakona o zaštiti prava na sudjenje u razumnom roku. Prvi izvještaj obuhvatao je period od dana stupanja na snagu ovog zakona do 15. maja 2012. godine. Drugi izvještaj odnosio se na period 15. maj 2012. - 1. april 2014. Treći izvještaj odnosio se na period 1. januar 2015. - 31. decembar 2015. godine. Četvrti izvještaj odnosio se na period 1. januar 2016. - 31. decembar 2016. Peti izvještaj o primjeni Zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku obuhvata podatke za period 1. januar - 31. decembar 2017.

Izvještaji Ministarstva pravde se zasnivaju na statističkim podacima prikupljenim iz izvještaja o radu sudova i pojedinačnih izvještaja sudova za dati period, bez uvida u same predmete. Od 2015. godine, izvještaji sadrže posebno poglavlje „Praćenje ispunjenja mjera iz rješenja po kontrolnim zahtjevima ili iz obavještenja iz člana 17 Zakona,“ koje

sadrži pregled po sudovima, ali ne i sintetizovanu statističku analizu rokova u kojima sudovi postupaju,⁸⁷ kao ni jasne podatke o postupanju sudova nakon odluke o kontrolnom zahtjevu ili nakon odluke o žalbi. Izvještaj sadrži i poglavlje pod nazivom „Ocjena stanja“, ali ono više predstavlja siže naprijed navedenih statističkih podataka, zasnovanih na evidencijama o podnesenim pravnim sredstvima koje sudovi vode u skladu sa Sudskim poslovníkom, a manje na analizi sadržine samih odluka, tj. ocjeni djelotvornosti zakonom predviđenih sredstava zaštite prava na suđenje u razumnom roku.

Tabela 4: Kontrolni zahtjevi⁸⁸

Godina podnošenja zahtjeva	Broj podnijetih zahtjeva	Broj odbijenih zahtjeva	Broj usvojenih zahtjeva	Broj odbačenih, neriješenih i zahtjeva riješenih na drugi način	Obavještenje po čl. 17
2008	33	13	3	1	16
2009	70	35	6	6	23
2010	78	25	10	6	37
2011	115	66	0	12	27
2012	205	124	6	39	28
2013	196	108	10	78	-
2014	221	93	45	32	46
2015	219	116	22	35	47
2016	249	130	22	67	34
2017	354	156	8	115	75
2018	346	150	20	149	23
UKUPNO	2086	1019	169	540	356

Tabela 5: Tužbe za pravično zadovoljenje⁸⁹

Godina podnošenja tužbenog zahtjeva	Broj podnijetih tužbenih zahtjeva	Broj odbijenih tužbenih zahtjeva	Broj usvojenih tužbenih zahtjeva	Broj odbačenih tužbenih zahtjeva	Broj tužbenih zahtjeva okončanih na drugi način
2008	7	-	-	7	-
2009	12	-	1 (djelimično)	11	
2010	14	2	2 (djelimično)	8	2
2011	25	4	15	4	2
2012	67	15	29	20	2
2013	45	7	24	11	3
2014	53	5	27	21	2
2015	35	6	18	9	1
2016	54	8	23	16	1
2017	54	9	29	11	2
2018	69	12	28	11	12
UKUPNO	435	68	196	129	27

⁸⁷Vidjeti Izvještaj o primjeni Strategije reforme pravosuđa 2014 - 2018, Akcija za ljudska prava/CeMI, Podgorica, april 2017. godine, str. 132 -139, <http://cemi.org.me/wp-content/uploads/2017/04/Izvje%C5%A1taj-o-realizaciji-Strategije-reforme-pravosu%C4%91a-2014-2018-HRA-i-CeMI.pdf>

⁸⁸Broj povučenih zahtjeva nije uračunat.

⁸⁹Izvještaj o radu za 2018. godinu, Vrhovni sud Crne Gore, Podgorica, februar 2019. godine, str. 53 i 52, <http://sudovi.me/podaci/vrhs/dokumenta/10886.pdf>

Tabela 7: odnos broja neriješenih predmeta i podnijeti kontrolnih zahtjeva, odnosno tužbi za pravično zadovoljenje

Godina	Ukupan broj neriješenih predmeta	Broj podnijetih kontrolnih zahtjeva	Broj tužbi za pravično zadovoljenje (u radu)
2008	48.242	33	7
2009	40.766	70	12
2010	38.666	78	14
2011	37.932	115	25
2012	35.546	205	67
2013	37.125	196	45
2014	35.697	221	53
2015	33.414	219	35
2016	32.313	249	54
2017	40.780	354	54
2018	38.971	346	69

Izveštaji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore

U **Godišnjem izvještaju o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za 2008. godinu**,⁹⁰ navodi se da se najveći broj pritužbi podnijetih ovoj instituciji odnosio na odugovlačenje sudskog postupka pred osnovnim i višim sudovima u Crnoj Gori, posebno pred Višim sudom u Podgorici. Dalje se navodi da je Ombudsman izvršio uvid u određene predmete Višeg suda u Podgorici, te da je u 10 slučajeva utvrdio da je došlo po povrede prava na pravično suđenje u razumnom roku i uputio preporuku navedenom sudu.⁹¹

Tokom 2008. godine, u radu je ukupno bilo 541 pritužbi, a od toga 430 primjenih u 2008. godini i 111 prenesenih iz 2007. godine. Nakon ispitnog postupka je riješeno 276 predmeta, od kojih je Ombudsman u 112 slučajeva (40,58 %), utvrdio da nije bilo povrede prava. Od ukupnog broja primljenih pritužbi u toku 2008. godine, na rad sudova odnosilo se 180 pritužbi, a iz prethodne godine preneseno je još 45 pritužbi, a okončano je 162 (str.29 Izvještaja). Zbog odugovlačenja sudskog postupka podnijeto je 126 pritužbi a zbog neizvršavanja sudskih odluka 7. Zbog očigledne zloupotrebe procesnih ovlaštenja nije bilo pritužbi.

Ombudsman je konstatovao da je najveći broj povreda prava na suđenje u razumnom roku posljedica razloga subjektivne prirode, i da je jedan od ključnih razloga za to nepoštovanje zakonom propisanih rokova za preduzimanje procesnih radnji, u krivičnom, parničnom i izvršnom postupku (str.35 Izvještaja). Ombudsman je tada upozorio da sudovi povodom svake pritužbe uglavnom daju izjašnjenja skoro iste sadržine, navodeći podatak o tome kada je primljen predmet po žalbi, obavještenje da je predmet dat u rad sudiji i da nije završen, jer sudija daje prioritet predmetima iz ranijih godina (isti odgovor je naveden za predmet u kojem postupak traje dvije godine i za predmete koji traju duže od osam godina). Zato je Ombudsman smatrao da izvještaji o radu sudova moraju sadržati podatke o ukupnom trajanju sudskih postupaka, kako bi se sagledao rad sudova i preduzele odgovarajuće mjere za rješavanje zaostalih predmeta iz ranijih godina.

⁹⁰Institucija Ombudsmana ustanovljena u cilju uspostavljanja vladavine prava, odnosno radi zaštite ljudskih prava i sloboda zajamčenih Ustavom, zakonom, ratifikovanim međunarodnim ugovorima i opšteprihvaćenim pravilima međunarodnog prava, te da ima ovlaštenja i u odnosu na rad sudova, u slučajevima, pored ostalog, odugovlačenja sudskog postupka i neizvršavanja sudskih odluka.

⁹¹Godišnji izvještaj o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda za 2008. godinu, Podgorica, mart 2009. godine, str. 33 i 34, https://www.ombudsman.co.me/Izvjestaji_Zastitnika.html

Ombudsman je uočio i da sudski postupci u brakorazvodnim parnicama, postupci izvršenja rješenja o održavanju ličnih kontakata i naplate novčanih potraživanja na ime izdržavanja djeteta traju mnogo duže od razumnog roka, iako se radi o predmetima koji se po zakonu smatraju hitnim, što rezultira povredom prava na suđenje u razumnom roku, ali i prava iz Konvencijom o pravima djeteta.⁹²

Prema **Godišnjem izvještaju Ombudsmana za 2013. godinu**,⁹³ bilo je primljeno ukupno 611 pritužbi, od čega su se 82 pritužbe odnosile na rad sudova (u 2008. godini primljeno je 430 pritužbi od čega se na sudove odnosilo 180, odnosno 41,86%), i to 71 zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku. Može se zaključiti da je opao broj kontrolnih zahtjeva i tužbi za pravično zadovoljenje u 2005. godini, a da je uspjeh stranaka koje su koristile ova pravna sredstva mali, naročito po kontrolnim zahtjevima.⁹⁴

U **Godišnjem izvještaju Ombudsmana za 2018. godinu**,⁹⁵ navodi se da je institucija Ombudsmana u navedenoj godini primila 889 pritužbi, (ukupno u radu 916, uključujući i 27 predmeta po pritužbama prenijetih iz 2017. godine), od čega je riješeno 885 (96, 62%). Nakon sprovedenog ispitnog postupka okončan je 588 predmet, odnosno 66,44% od ukupno 885 pritužbi po kojima je postupak okončan. Od tog broja u 169 slučajeva (19,09%), nije utvrđena povreda prava (str. 47). Od navedenog broja, 147 predmeta⁹⁶ se odnosilo na rad i postupanje sudova (broj primljenih pritužbi je veći za gotovo 50% u odnosu na 2017.). Najveći broj pritužbi se odnosio na parnični, izvršni i stečajni postupak, u manjem broju na krivični postupak i upravni spor. Podnosioci pritužbi su se najčešće žalili na dugotrajnost sudskih postupaka i neizvršavanje sudskih odluka.⁹⁷

Pravni stavovi Vrhovnog suda Crne Gore

U vezi sa članom 37 stav 2 u vezi čl. 2 st. 2 Zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku, Vrhovni sud je zauzeo pravni stav po kojem se **sudska zaštita zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku ne može primjenjivati u postupku odlučivanja po predlogu za ponavljanje građanskog sudskog postupka koji je okončan pravosnažnom presudom**, pozivajući se na stav Evropskog suda za ljudska prava u presudama Rudan protiv Hrvatske (predstavka br.45943/99) i Krešimir Ptičar protiv Hrvatske (predstavka 24088/07).⁹⁸ Takođe, Vrhovni sud je u Rješenju Tpz. br. 7/18 od 09.02.2018. godine ocijenio da je **neuredna tužba za pravično zadovoljenje koja je podnijeta od strane advokata ako uz istu nije dostavljena pravosnažna odluka po kontrolnom zahtjevu**, a ako po kontrolnom zahtjevu nije odlučivano, dokaz da je podnosio kontrolni zahtjev.⁹⁹

Došlo je do povrede prava na suđenje u razumnom roku ako je **sud neopravdano dugo zadržao spise predmeta nakon što se oglasio stvarno nenadležnim** i ako je procedura obnavljanja spisa i dostavljanja strankama, nakon požara u Osnovnom sudu u Podgorici duže trajala (Presuda Vrhovnog suda Crne Gore, Tpz. br. 28/18 od 03.07.2018. godine).

Kod ocjene da li je stranci poštovano pravo na pravično suđenje zaragantovano članom 6 Evropske Konvencije o ljudskim pravima ocjenjuje se postupak u cjelini (Presuda Vrhovnog suda Crne Gore, Tpz. br. 17/18 od 16.05.2018. godine). Dakle, prekoračenje zakonom opredjeljenih rokova koje se iskazuje u danima i njihovim sabiranjem, ne može doći do povrede prava na suđenje u razumnom roku, jer je za to potreban jedan ili više dužih perioda (npr. više mjeseci u kontinuitu) ili neopravdane neaktivnosti suda, odnosno drugih državnih organa čije nepostupanje po zahtjevima suda utiče na prolongiranje sudske procedure.

⁹²Godišnji izvještaj o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda za 2008. godinu, Podgorica, mart 2008., str. 76.

⁹³Godišnji izvještaj o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda za 2013. godinu, Podgorica, mart 2014., str. 33 i 34.

⁹⁴Ibid, str. 61.

⁹⁵https://www.ombudsman.co.me/docs/1554124685_final-godisnji-izvjestaj-2018.pdf, mart 2019.

⁹⁶Primljena je 141 pritužba, a 6 je prenijeto iz 2017. godine. Pritužbe su se odnosile na rad: Ustavnog suda (9) i Vrhovni sud Crne Gore (4), Viši sud u Bijelom Polju (6), Viši sud u Podgorici (12), Privredni sud Crne Gore (14), Upravni sud Crne Gore sedam (7), Sud za prekršaje Podgorica dvije (2), Viši sud za prekršaje Crne Gore (2), Sud za prekršaje Bijelo Polje jedna (1), Sud za prekršaje Bijelo Polje - Odjeljenje Žabljak (1) i na osnovne sudove (83).

⁹⁷https://www.ombudsman.co.me/docs/1554124685_final-godisnji-izvjestaj-2018.pdf, str. 77.

⁹⁸Bilten Vrhovnog suda Crne Gore (2018), oktobar 2018. godine, Rješenje Vrhovnog suda Crne Gore, Tpz. br. 5/18 od 09.02.2018. godine, povodom odbacivanja kao nedopuštene tužbe za pravično zadovoljenje, str. 416, <https://sudovi.me/podaci/vrhs/dokumenta/8980.pdf>

⁹⁹Ovo zbog toga što tužbu za pravično zadovoljenje, prema čl.33 st.1 navedenog zakona, može podnijeti stranka koja je prethodno podnosila kontrolni zahtjev.

Zapažanja monitora

Monitori CeMI-ja i CEDEM-a, angažovani na praćenju suđenja u crnogorskim sudovima, su u periodu od 22. februara 2018. godine do 1. novembra 2019. godine ispratili 453 glavna pretresa i 228 krivičnih predmeta u većem broju sudova u Crnoj Gori.

Nedostatak prostornih kapaciteta u sudovima je često bio razlog nemogućnosti prisustvovanja posmatrača suđenjima, ali i razlog odlaganja suđenja, u slučajevima kada nije bilo moguće obezbijediti slobodnu sudnicu. Primjera radi, u jednom predmetu, kada se taj problem prevazilazio kroz zakazivanje narednog pretresa u kancelariji, javnost je odmah bila obavještena o tome da neće moći da prisustvuje tom ročištu.

Takođe, suđenja su odlagana i zbog nesaradnje policije i dostavne službe, jer se dosta često dešavalo, a i sudije su ukazivale na ovaj problem, da se izda naredba za dovođenje okrivljenog ili svjedoka, ali policija ne postupi po naredbi i ne obavijesti sud o razlozima nepostupanja. Takođe, primijećeni su slučajevima u kojima je dostavna služba vraćala sudu poziv sa naznakom "nije dostupan na navedenoj adresi", ako ga iz prvog pokušaja ne pronađe. Ono na šta su monitori posebno posebno ukazali je i odlaganje pretresa zbog nedolaska vještaka (bez opravdanih razloga), te odlaganja pretresa na zahtjev vještaka više puta ili pak nevraćanja spisa predmeta na vrijeme. U ovim situacijama je izostajala odgovarajuća reakcija suda.

Tabela 8: Pregled odloženih glavnih pretresa za izvještajni period

Ukupan broj posmatranih glavnih pretresa	Broj odloženih glavnih pretresa
453	204
100%	45%

Tabela 9: Pregled razloga odlaganja za izvještajni period

Razlozi za odlaganje glavnog pretresa	Broj odloženih glavnih pretresa
Odsustvo optuženog	34
Odsustvo svjedoka	20
Odsustvo branioca	5
Odsustvo državnog tužioca	5
Odsustvo sudije	11
Nepostupanje policije po naredbama suda	5
Odsustvo vještaka	10
Pribavljanje dokaza	8
Nepotpun sastav Vijeća/odsustvo sudije pojed- inca	18
Na zahtjev stranke u postupku	14
Posmatračima nije saopšten razlog odlaganja pretresa	10
Iz ostalih procesnih razloga	23
Ukupan broj odloženih glavnih pretresa	204

Tokom izvještajnog perioda, uočili smo i nesrazmjernu u broju predmeta između osnovnih sudova na nivou Crne Gore kada je riječ o krivičnoj materiji. Iz tog razloga je broj naših odlazaka u uslovno rečeno „manje“ sudove bio skromniji u odnosu na broj posmatranih predmeta pred Višim sudom Podgorici. Najveći broj predmeta koje su posmatrači pratili su bili predmet rada Višeg suda u Podgorici (71) i Osnovnog suda u Podgorici (67), ali su monitori ispratili manji broj pretresa i u Osnovnom sudu u Cetinju (8), Baru (1), Nikšiću (2) i Danilovgradu (1).

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Poštovanje prava na efikasno suđenje u razumnom roku je od izuzetnog značaja za efikasnost rada sudova, ali i povjerenje javnosti u pravosuđe, imajući u vidu da donošenje sudske odluke u razumnom roku doprinosi opštoj pravnoj sigurnosti.

U Crnoj Gori se primjenjuje **preventivno-kompenzatorni model** zaštite prava na suđenje u razumnom roku koji pored pravnog sredstva za ubrzanje postupka, predviđa i pravo na kompenzaciju nastale štete usljed nerazumno dugog trajanja postupka.¹⁰⁰ Na osnovu dostupnih statističkih podataka o primjeni kontrolnog zahtjeva i tužbe za pravično zadovoljenje može se konstatovati da se Zakon o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku primjenjuje u kontinuitetu.

Naime, u periodu 2008 - 2018. godine, podnijeto je ukupno **2086 kontrolnih zahtjeva**, od čega je odbijeno 1019, odbačeno 540, a **usvojeno 169**. Obavještenje po osnovu člana 17 Zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku je izdato u 356 slučajeva. Iz navedenih podataka i njihovog poređenja, može se zaključiti da je broj kontrolnih zahtjeva bilježio konstantan rast na godišnjem nivou, te da se u odnosu na prvu godinu primjene Zakona broj zahtjeva povećao više od 10 puta. Međutim, **broj usvojenih zahtjeva je i dalje nizak** i kreće se na prosječnom nivou od oko 10% od ukupnog broja podnijetih zahtjeva godišnje. Najveći broj zahtjeva se podnosi Osnovnom sudu u Podgorici, dok **postoje sudovi (na Žabljaku, u Plavu i u Rožajama) koji u 2018. godini nijesu primili nijedan kontrolni zahtjev**. Indikativan je i **veoma mali broj kontrolnih zahtjeva podnijetih višim sudovima** u Podgorici i Bijelom Polju, imajući u vidu njihovu stvarnu i mjesnu nadležnost i broj predmeta u kojima postupaju.

U posmatranom periodu, podnijeto je **435 tužbi za pravično zadovoljenje**, od čega je odbijeno 68, odbačeno 129, dok je 27 okončano na drugi način, a **196 tužbi je usvojeno**. Uspjeh u sporovima po tužbi za pravično zadovoljenje je u 2018. godini iznosio 44,4%, što pokazuje da sudovi sve više prepoznaju značaj zaštite prava na suđenje u razumnom roku. Međutim, za ukupan posmatrani vremenski period, usvojeno je tek oko **30% tužbi za pravično zadovoljenje**.

Sa ciljem rješavanja problema starih predmeta, sudovi su na godišnjem nivou donosili Plan i program rješavanja starih predmeta, sa posebnim akcentom na prioritet u rješavanju predmeta «crvenih omota». Takođe, sa istim ciljem, primjenjivan je mehanizam dobrovoljnog upućivanja sudija koji su manje opterećeni u sud koji ima zaostatke. Od 2014. godine, sa radom su počeli javni izvršitelji, što je rezultiralo smanjenjem priliva izvršnih predmeta kod sudova i povećanjem efikasnosti rješavanja ove vrste predmeta u odnosu na raniji period.¹⁰¹

To je za posljedicu imalo trend smanjenja ukupnog broja zaostalih predmeta na godišnjem nivou u radu svih sudova.

¹⁰⁰Slavoljub Carić, Pravo na suđenje u razumnom roku, Beograd, 2008. godine, op. cit, 42-52.

¹⁰¹Od 2014. godine, sudovi su promijenili način iskazivanja podataka o zaostalim predmetima, na način što su pored zaostalih predmeta starijih od godinu dana koji su prikazani u tabelama datim za CEPEJ indikatore za dati izvještajni period, u posebnim tabelama iskazani i predmeti stariji od tri godine.

Činjenica je da se sve veći broj predmeta rješava u sve kraćem vremenskom opsegu pa samim tim je i broj zaostalih starih predmeta sve manji. Međutim, stopa ažurnosti je bila u padu tokom 2015. i 2016. godine, uprkos uvođenju notara 2011. godine i javnih izvršitelja 2014. Prema izvještaju Sudskog savjeta za 2018. godinu, ostalo je neriješeno 38.971 predmeta iz 2018. godine i ranijih godina.¹⁰² U Izvještaju se ukazuje na to da **i dalje postoje predmeti koji nijesu riješeni, iako su započeti prije 10 godina, i to 2807 predmeta koji su započeti u periodu od 2009. do 2015. godine, kao i 541 predmet započet prije 2009. godine.**¹⁰³

Posmatrajući statistiku koja se odnosi na broj neriješenih predmeta u sudovima, može se primijetiti da je njihov broj u **izrazitoj nesrazmjeri sa brojem podnijetih kontrolnih zahtjeva i tužbi za pravično zadovoljenje** i da je višestruko niži u odnosu na ukupan broj zaostalih predmeta. Iz toga se može zaključiti **da pravna sredstva za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku još uvijek koristi mali broj stranaka**. Potrebno je analizirati razloge za ograničenu primjenu ovih mehanizama i uticati na povećanje svijesti opšte javnosti i stranaka u postupku o primjeni ovih pravnih mehanizama.

Primjetno je da se **određeni broj građana i dalje obraća direktno Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore**, ne koristeći sredstva predviđena Zakonom o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku. Pritužbe koje se odnose na postupanje sudova, konkretno **na prekomjernu dužinu trajanja postupka** i dalje zauzimaju važno mjesto u opštoj strukturi pritužbi koje se podnose ovoj instituciji. Ombudsman je posebno ukazao na probleme u ostvarivanju ovog prava u postupcima vezanim sa porodično-pravnim odnosima (brakorazvodne parnice), te **u postupcima određivanja i izvršenja privremene mjere ostvarivanja ličnih odnosa** djeteta sa roditeljem, iako su u pitanju predmeti koji se tiču zaštite i interesa prava djeteta rješavaju prioritetno po hitnom postupku.

Rezultati monitoringa suđenja koji su korišćeni u pripremi ovog tematskog izvještaja ukazuju na određene probleme koji utiču na suđenje u razumnom roku, kao što je **nedostatak prostornih kapaciteta u sudovima, procesna nedisciplina stranaka i problemi sa neurednom dostavom pismena**. Dodatni faktori koji su vezani za dužinu trajanja krivičnog postupka odnose se česte izmjene krivičnog zakonodavstva; česte promjene postupajućeg sudije; (ne) pridruživanje krivičnim postupcima; promjene punomoćnika stranaka; nemogućnost obezbjeđivanja prisustva optuženih i svedoka; posredno kašnjenje izazvano odnosom krivičnog i parničnog postupka. **Nedolazak vještaka, odnosno nedostavljanje traženih nalaza i mišljenja u ostavljenim rokovima, te sačinjavanje dopunskih nalaza i mišljenja po prigovorima stranaka** dodatno utiču na dužinu trajanja postupka. Čini se da se pojedini sudovi suočavaju sa **poteškoćama u primjenjivanju zakonom propisanih mehanizama spriječavanja zloupotrebe prava** koja strankama pripadaju u postupku, u nastojanju da pronađu balans između zaštite prava okrivljenih i žrtava i potrebe za obezbjeđivanjem efikasne krivične pravde.

Crna Gora još uvijek nije stvorila preduslove za punu implementaciju CEPEJ smjernica, kako je konstatovano u Izvještaju Evropske komisije za Crnu Goru za 2019. godinu. Sistem pouzdanih statističkih podataka na osnovu kojih će se precizno mjeriti efikasnost rada sudova tek treba da bude uspostavljen kroz novi Pravosudni informacijski sistem koji bi trebalo da postane funkcionalan 2020. godine.

Izvještaji Ministarstva pravde Vlade Crne Gore još uvijek nijesu sačinjeni tako da sagledavaju ostvarenje svrhe Zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku – djelotvorno ubrzavanje postupaka i obezbjeđenje pravične naknade za kršenje prava.

¹⁰²Broj zaostalih predmeta (starijih od 1 godine) u prvoj godini primjene Zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku je iznosio 18.091, dok je broj predmeta starijih od 3 godine 2015. godine iznosio 2.437.

¹⁰³Izvještaj o radu sudova za 2018. godinu, str. 33.

Izveštaji **ne sadrže sintetizovanu statističku analizu rokova u kojima sudovi postupaju, na osnovu prikupljenih podataka.**¹⁰⁴ Taj nedostatak značajno otežava mjerenje učinka u primjeni ovih sredstava i kasnije upoređivanje podataka. **Nedostatak jasnih indikatora učinka** koji će se koristiti za praćenje i ocjenu stanja u ovoj oblasti prisutan je i u Akcionom planu za implementaciju Strategije reforme pravosuđa 2019 – 2022.

Značajan indikator stanja u ovoj oblasti predstavlja i **broj presuda Evropskog suda u odnosu na Crnu Goru, od kojih se gotovo polovina odnosi na utvrđenu povredu prava na suđenje u razumnom roku** i sa tim povezano pitanje djelotvornosti pravnih sredstava za ubrzanje postupka i pravično zadovoljenje. Iako je u svojim presudama Evropski sud utvrdio da su oba navedena pravna sredstva djelotvorna (kontrolni zahtjev od 4. septembra 2013.,¹⁰⁵ a tužba za pravično zadovoljenje od 18. oktobra 2016.),¹⁰⁶ **pitanje djelotvornosti pravnih lijekova za dužinu postupka pred upravnim organima i Ustavnim sudom Crne Gore ostaje otvoreno**, kako je navedeno u poslednjem godišnjem izvještaju Zastupnika Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava.

Preporuke:

- Analizirati postupanje po kontrolnim zahtjevima na nivou svakog suda i definisati preporuke za prevazilaženje uočenih nedostataka u primjeni Zakona u svakom sudu pojedinačno (npr.kroz iniciranje izmjena godišnjeg rasporeda poslova, zauzimanja pravnih stavova i mišljenja, itd.).
- Razmotriti mogućnost izmjene Zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku, na način da se pravo na sudsku zaštitu zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku omogući i u postupku pred sudovima za prekršaje koji su 2015. godine uvedeni u sastav redovnih sudova.
- Izraditi odgovarajuće obrasce za praktičnu primjenu Zakona, posebno u dijelu koji se odnosi na propisivanje forme kontrolnog zahtjeva i tužbe za pravično zadovoljenje (po uzoru na Sloveniju), kako bi se građanima olakšalo korišćenje ovih pravnih sredstava.
- Analizirati razloge zbog kojih se dio građana obraća direktno Ombudsmanu, prije nego što iskoristi pravna sredstva predviđena Zakonom o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku i s tim u vezi preduzimati odgovarajuće aktivnosti na planu podizanja svijesti građana.
- Unaprijediti statističko izvještavanje o radu sudova i stvoriti uslove za punu primjenu smjernica i standarda CEPEJ-a kako bi se omogućilo kvalitetnije praćenje predmeta u kojima su podnijeta sredstva za ubrzanje postupka i kako bi se ocjena njihove djelotvornosti mjerila kroz potpuno pouzdanu pravosudnu statistiku.
- Izveštaje Ministarstva pravde Vlade Crne Gore dopuniti statističkim pokazateljima i podacima o vremenskom periodu u kojem sudovi postupaju nakon usvajanja kontrolnog zahtjeva, kako bi se doprinijelo boljoj ocjeni djelotvornosti ovih sredstava u praksi.
- Smanjiti nepotrebna odlaganja sudskih postupaka i dosljedno primjenjivati raspoložive pravne mehanizme za sprečavanje zloupotreba od strane subjekata koji svjesno utiču na odugovlačenje sudskog postupka. Odlaganje pretresa vršiti samo u onim slučajevima kada to zakon izričito predviđa, te poštovati instruktivne rokove za sprovođenje procesnih radnji u postupku.

¹⁰⁴Supra, fusnota 87, op.cit.str.39.

¹⁰⁵Vukelić protiv Crne Gore, predstavka br. 5 25 , presuda od 4. juna 2013. godine, stav 85.

¹⁰⁶Vučeljić protiv Crne Gore, predstavka br. 59129/15, odluka od 18. oktobar 2016. godine, stav 30.

Bibliografija

- Ustav Crne Gore ("Službeni list Crne Gore", br. 1/2007 i 38/2013 - Amandmani I-XVI)
- Zakon o Ustavnom sudu Crne Gore („Službeni list Crne Gore“, br. 11/2015)
- Zakon o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku („Službeni list Crne Gore“, br. 11/07)
- Zakon o Sudskom savjetu i sudijama ("Službeni list Crne Gore", br. 11/2015, 28/2015 i 42/2018, 42/2018)
- Zakon o parničnom postupku ("Službeni list Republike Crne Gore", br. 022/04 od 02.04.2004, 028/05 od 05.05.2005, 076/06 od 12.12.2006, Službeni list Crne Gore", br. 073/10 od 10.12.2010, 047/15 od 18.08.2015, 048/15 od 21.08.2015, 051/17 od 03.08.2017, 075/17 od 09.11.2017, 062/18 od 21.09.2018, 034/19 od 21.06.2019, 042/19 od 26.07.2019)
- Zakonik o krivičnom postupku ("Službeni list Crne Gore", br. 057/09 od 18.08.2009, 049/10 od 13.08.2010, 047/14 od 07.11.2014, 002/15 od 16.01.2015, 035/15 od 07.07.2015, 058/15 od 09.10.2015, 028/18 od 27.04.2018)
- Zakon o upravnom postupku („Službeni list Crne Gore", br. 056/14 od 24.12.2014, 020/15 od 24.04.2015, 040/16 od 30.06.2016, 037/17 od 14.06.2017)
- Zakon o izvršenju i obezbjeđenju („Službeni list CG“, br. 36/11, 28/14, 20/15 i 22/17)
- Zakon o vanparničnom postupku („Službeni list CG“, br. 73/10, 20/15 i 75/18)
- Zakon o javnim izvršiteljima ("Službeni list CG", broj 41/11, 22/2017 i 17/2019)
- Sudski poslovnik ("Službeni list CG", br. 65/2016)
- Pravilnik o okvirnim mjerilima rada za određivanje potrebnog broja sudija i državnih službenika i namještenika u sudu "Službeni list Crne Gore», br. 17/15
- Odluka o broju sudija u sudovima ("Službeni list CG“, br. 25/15 i 62/15)
- Zakon o sudovima ("Narodne novine" br. 28/13, 33/15, 82/15, 82/16, 67/18)
- Strategija reforme pravosuđa za period 2019 – 2022
- Akcioni plan za implementaciju Strategije reforme pravosuđa za period 2019 – 2022
- Akcioni plan za poglavlje 23
- Odluka Ustavnog suda Crne Gore Už – III br. 736/14, od 18. 11. 2015.
- Izvještaj Sudskog savjeta za 2011. godinu
- Godišnji izvještaji o radu Sudskog savjeta i ukupnom stanju u sudstvu za 2016; 2017. i 2018. godinu
- Godišnji izvještaj o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda za 2008. godinu Podgorica, mart 2009.
- Godišnji izvještaj o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda za 2013. godinu, mart 2014.
- Godišnji izvještaj o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda za 2018. godinu, mart 2019.
- Godišnji izvještaj o radu Zastupnika Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava za 2018. godinu, Podgorica, 18. april 2019.
- Izvještaj o primjeni Zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku za period 1.1.2017. – 31.12.2017., Ministarstvo pravde, Direktorat za organizaciju pravosuđa, krivično zakonodavstvo i nadzor, Podgorica, februar 2018.
- Izvještaj o primjeni Zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku za period 15.05.2012-1.04.2014., Ministarstvo pravde, Direktorat za pravosuđe, Podgorica, jun 2014.
- Bilten Vrhovnog suda Crne Gore (2018), Podgorica, oktobar 2018.
- Akcija za ljudska prava, Analiza primjene Zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku, Podgorica/Herceg Novi, mart 2011.
- Izvještaj o primjeni Strategije reforme pravosuđa 2014 - 2018, Akcija za ljudska prava/ CeMI, Podgorica, april 2017.

Sudska praksa

- Deweer protiv Belgije, presuda od 27. februara 1980.
- Parizov protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, presuda od 7. februara, 2008.
- Frydlender protiv Francuske, presuda od 27. juna 2000.
- Koenig protiv SR Njemačke, presuda od 31. maja 1978.
- Eckle protiv SR Njemačke, presuda od 15. jula 1982.
- Garzičić protiv Crne Gore, presuda od 21. septembra 2010.
- Scordino protiv Italije, presuda od 29. marta 2006.
- Bacchini protiv Švajcarske, presuda od 21. juna 2005.
- Kunz protiv Švajcarske, presuda od 21. juna 2005.
- Baraona protiv Portugala, predstavka br. 10092/82, presuda od 8. jula 1987.
- Zanghi protiv Italije, presuda od 19. februara 1991.
- Kudla protiv Poljske, presuda od 26. oktobra 2000.
- Guincho protiv Portugala, presuda od 10. jula 1984.
- Martins Moreira protiv Portugala, presuda od 26. oktobra 1988.
- Zimmermann and Steiner protiv Švajcarske, presuda od 13. jula 1983.
- Salesi protiv Italije, presuda od 24. februara 1993.
- Bijelić protiv Crne Gore, presuda od 28. aprila 2009. godine.
- Vukelić protiv Crne Gore, presuda od 04. 06. 2013.
- Milić protiv Crne Gore i Srbije, presuda od 11. 12. 2012.
- Novović protiv Crne Gore, presuda od 23. 10. 2012.
- Stakić protiv Crne Gore, presuda od 02. 10. 2012.
- Boucke protiv Crne Gore, presuda od 21. 02. 2012.
- Barać i drugi protiv Crne Gore, presuda od 13. 12. 2011.
- Živaljević protiv Crne Gore, presuda od 08. 03. 2011.
- Mirković i ostali protiv Crne Gore, presuda od 02. 03. 2017.
- Đuković protiv Crne Gore, presuda od 13. 06. 2017.
- Svorcan protiv Crne Gore, presuda od 13. 06. 2017.
- Vučinić protiv Crne Gore, presuda od 05. 09. 2017.
- Nedić protiv Crne Gore, presuda od 10. 10. 2017.
- Tripčević protiv Crne Gore, presuda od 07. 11. 2017.
- Dimitrijević protiv Crne Gore, presuda od 12. 12. 2017.

Dodatna literatura

- Doc. Dr Saša Knežević, Pravo na pravično suđenje, UDK 341.231. 14:343.162, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu, XLIV/2004.
- Evropska komisija za efikasnost pravosuđa (CEPEJ), Dužina postupka u državama članicama Savjeta Evrope, na osnovu sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava, CEPEJ(2006)15, Strazbur, 8. decembar 2006.
- Charter on Fundamental Rights of the European Union, 2007/C 303/01), Strasbourg, 12. 12. 2007.
- Slavoljub Carić, Pravo na suđenje u razumnom roku, Beograd, 2008.
- Prof. dr.sc. Alan Uzelac, Pravo na pošteno suđenje: opći i građanskopravni aspekti čl. 6. st. 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Zagreb, 2010.
- Ivana Roagna, Pravo na suđenje u razumnom roku - Priručnik za primjenu člana 6 (1) Dr Ivana Krstić, dr Tanasije Marinković; Evropsko pravo ljudskih prava, Savjet Evrope, Beograd, 2016.
- Evropske konvencije o ljudskim pravima, Savjet Evrope, septembar 2018.
- Overview 1959 - 2018, European Court of Human Rights, mart 2019.

CENTRE FOR MONITORING AND RESEARCH